

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Saša Horvat Šimonka

**ANALIZA ODNOSA SLOVENSКИH STROKOVNJAKOV DO
VKLJUČEVANJA SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO
MED LETOMA 1986 IN 2004**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Saša Horvat Šimonka

Mentor: red. prof. dr. Marjan Svetličič

**ANALIZA ODNOSA SLOVENSКИH STROKOVNJAKOV DO
VKLJUČEVANJA SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO
MED LETOMA 1986 IN 2004**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Hvala ...

*mentorju za nasvete pri pisanju naloge,
Matjažu za neskončno potrpežljivost,
atiju za nešteta vprašanja,
Nadji za zaupanje.*

Analiza odnosa slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo med letoma 1986 in 2004

Diplomsko delo obravnava odnos slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo med letoma 1986 in 2004. V prvem delu je predstavljen teoretični pogled na mednarodne ekonomske integracije ter pričakovani učinki članstva v njih. V nadaljevanju je govora o strategijah gospodarskega razvoja Slovenije, približevanju Slovenije Evropski uniji ter slovenskem javnem mnenju, ki je proces približevanja spremljalo. Sledi še analiza odnosa izbranih slovenskih strokovnjakov do slovenskega članstva v EU, na podlagi analize strokovnih, znanstvenih in publicističnih člankov objavljenih v izbranem časovnem obdobju. Rezultati analize kažejo na konsistentnost tako javnega mnenja kot stališč avtorjev do vključevanja Slovenije v EU, hkrati pa je ugotovljeno, da je bilo napisanega sicer veliko, vendar so kljub temu primanjkovali bolj podrobne ekonomske analize prednosti in slabosti članstva. Posebej so analizirani članki edinega avtorja, ki je svoje stališče do vključevanja spremenil.

Ključne besede:

Evropska unija, mednarodne ekonomske integracije, vključevanje, Slovenija, strokovnjaki

An analysis of Slovene experts' attitude towards Slovenia's accession to the European Union from 1986 to 2004

The graduation thesis deals with the position Slovene experts took regarding Slovenia's accession to the European Union between the years 1986 and 2004. The first part of the thesis deals with the theoretical concept of international economic integrations and the expected effects a membership in such an integration can bring. In the continuation Slovene Economic Development Strategies, Slovene rapprochement to the European Union and Slovene public opinion accompanying the accession process are discussed. The final chapter presents an analysis of established Slovene experts' stance on Slovene membership in the EU throughout time. The analysis bases on scientific and newspaper articles published in the selected time period. The results show consistency of public opinion and expert's positions and notes that although much has been written on the subject, there is a lack of deeper economic analysis of advantages and disadvantages of Slovenia's membership in the EU. Special analysis is dedicated to the author that changed his position towards Slovenia's accession.

Key words:

European Union, international economic integrations, accession, Slovenia, experts

Kazalo

Seznam slik in tabel	6
Seznam kratic	7
1. Uvod.....	8
1.1 Hipoteze	9
1.2 Struktura diplomskega dela in metodologija.....	10
2. Teoretični okvir.....	12
2.1 Teorija carinske unije	12
2.2 Mednarodne ekonomske integracije	14
2.2.1 Učinki ekonomskih integracij	17
2.2.2 Tipi ekonomskih integracij	19
2.2 Razvoj Evropske unije kot ekonomske integracije	24
3. Jugoslavija, Slovenija in Evropska unija	25
3.1 Slovenija na poti v Evropsko unijo.....	27
3.1.1 Kronologija procesa slovenskega približevanja Evropski uniji.....	31
3.1.2 Vključevanje v evropske integracije v strategijah Slovenije.....	34
3.2 Prednosti in slabosti vključevanja Slovenije v EU	37
3.3 Alternative	39
4. Slovensko javno mnenje	42
4.1 Raziskava Slovensko javno mnenje - evropske orientacije.....	43
4.1.1 Predstavitev rezultatov 1988 do 1995	44
4.2 Raziskava Politbarometer	47
4.2.1 Predstavitev rezultatov 1997 do 2003	48
4.3 Sklep	50
5. Odnos slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo	51
5.1 Vzorec	51
5.2 Rezultati splošne analize.....	56
5.3 Modeli argumentacij	60
5.4 Sprememba stališč strokovnjakov – Jože P. Damijan.....	65
6. Ugotovitve.....	68
7. Zaključek	69
Seznam virov in literature	72
Seznam literature uporabljene v analizi besedil.....	75
Priloga	79

Seznam slik in tabel

Seznam slik

Slika 3.1 Jugoslavija naj postane članica EGS – raziskava SJM za leta 1988, 1989, 1990	27
Slika 3.1.1 Struktura slovenskega izvoza po skupinah držav za leto 1997	29
Slika 3.1.2 Struktura slovenskega uvoza po skupinah držav za leto 1997	30
Slika 4.1.1.1 Rezultati raziskave SJM za leta 1988, 1989 in 1990	45
Slika 4.1.1.2 Rezultati raziskave SJM za leto 1992 - Odgovori na vprašanja o globalizaciji in odpiranju v širši evropski prostor	46
Slika 4.1.1.3 Rezultati raziskave SJM za leto 1993	47
Slika 4.2.1.1 Izid referendumu o pristopu Slovenije k Evropski uniji	50
Slika 5.2.1 Splošni odnos avtorja do vključevanja Slovenije v EU	58
Slika 5.2.2 Splošni odnos do vključevanja Slovenije v EU po avtorjih.....	59
Slika 5.2.3 Delež objavljenih člankov med letoma 1986 in 2004	60
Slika 5.3.1 Delež člankov, ki ustrezajo posameznem modelu argumentacije	63
Slika 5.4.1 Splošni odnos do vključevanja Slovenije v EU – J.P. Damijan.....	65
Slika 5.4.2 Argumenti v člankih J. P. Damijana, razvrščeni po modelih argumentacije .	66

Seznam tabel

Tabela 2.2.2.1 Tipi mednarodnih ekonomskih integracij	22
Tabela 3.1.1 Slovenska blagovna menjava po kontinentih (v %)	29
Tabela 3.1.1.1 Pregled odnosov Slovenija – EU	32
Tabela 5.1.1 Seznam števila člankov, ki so bili uporabljeni v raziskavi, po avtorjih	55

Seznam kratic

BDP	bruto domači proizvod
CEFTA	<i>Central European Free Trade Agreement</i> (Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini)
COBISS	Kooperativni Online Bibliografski Sistemi in Servisi
EFTA	<i>European Free Trade Association</i> (Evropska zveza za prosto trgovino)
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EK	Evropska komisija
ES	Evropska skupnost
EU	Evropska unija
PEU	Pogodba o Evropski uniji
SE	Svet Evrope
SGRS	Strategija gospodarskega razvoja Slovenije
SJM	Slovensko javno mnenje
SKP	Skupna kmetijska politika
TNI	Tuje neposredne investicije
UMAR	Urad za makroekonomske analize in razvoj

1. Uvod

Svetovno gospodarstvo v svoji zgodovini še nikoli ni bilo tako povezano in medsebojno odvisno, kot je danes. Težko bi našli državo, ki bi v trenutnih gospodarskih razmerah zmogla biti samozadostna in ki za preživetje svojega prebivalstva ne bi potrebovala sodelovanja z drugimi državami. Blaginja naroda in nacionalne države postaja vse bolj odvisna od uspešne integracije v svetovno gospodarstvo, globalizacija oz. regionalizacija pa postajata ključ uspešne domače ekonomske rasti ter napredka (Svetličič 1998: 6). Še posebej resnična je trditev za majhne države, katerih domači trg ne omogoča ekonomij obsega in ki morajo svoj trg razširiti izven meja, če želijo uspešno poslovati. Osnovno gibalno današnje mednarodne menjave so namreč prav ekonomije obsega ter ekonomije skupne proizvodnje in razdelitve (Svetličič 1993: 35).

Tovrstni argumenti so že pred, predvsem pa po osamosvojitvi Slovenije leta 1991, vodili slovensko politiko, ki si je za svoj cilj že na začetku poti zastavila članstvo v evropskih integracijah, natančneje v Evropski uniji. Kljub sicer v političnem prostoru jasno pozicioniranim političnim strankam, s precej raznolikimi stališči do notranjepolitičnih tem, se je soglasje o koristnosti članstva v EU za Slovenijo obdržalo skozi celoten proces pridruževanja. Nekaj pomislekov je bilo slišati zgolj v civilni družbi in nekaterih nevladnih organizacijah, vendar je bil njihov glas šibak in hladno sprejet v širši javnosti. Slovenci so svoje strinjanje s članstvom v EU odločno potrdili na referendumu, ki je bil izpeljan 23. marca 2003, na katerem je kar 89,64 odstotka volilnih upravičencev glasovalo za članstvo Slovenije v EU.

Kljub temu da je šlo za jasen politični in gospodarski cilj države, predvsem pa za ne zelo oddaljeno in uresničljivo možnost, raziskava, ki bi temeljito analizirala pozitivne in negativne učinke polnopravnega članstva in tako odločitev postavila na trdnejše temelje, zelo dolgo ni ugledala luči sveta. Tudi strokovnjaki, ki so sicer poklicani za tovrstno raziskovanje, se (razen redkih izjem) niso ukvarjali z analizami posledic članstva, kljub temu da so sicer sodelovali pri pripravi strategij, ki so cilj vključevanja v EU vsebovale.

Ne glede na odsotnost globljih analiz je bila tematika odnosa med EU in Slovenijo ter prednostih in slabostih članstva prisotna v slovenskih medijih. O njih so pisali mnogi. Cilj pričujočega diplomskega dela je analizirati stališča izbranih slovenskih strokovnjakov – univerzitetnih profesorjev – do vključevanja Slovenije v EU v obdobju od leta 1986 do dejanskega vstopa v EU leta 2004. Obdobje sem izbrala tako, da zajema leta, ko je Slovenija formalno še bila del Jugoslavije, ter leta, ko se je začel odvijati celoten proces pridruženja EU takrat že samostojne države Slovenije. Hkrati menim, da je obdobje dovolj dolgo, da je moč zaznati spremembe v stališčih pa tudi verjetnost, da so se ta dejansko spremenila, se z leti poveča.

V diplomskem delu omenjam tudi javno mnenje, ki je bil ves čas pridruženja izredno naklonjeno članstvu Slovenije v EU, zanima pa me predvsem, ali so bili za to konsistentnost javnega mnenja zaslužni tudi strokovnjaki, ki od svojih stališč, ki so bila pretežno naklonjena članstvu, niso odstopali.

Med pisanjem diplomskega dela sem naletela na nekaj težav, ki jih na tem mestu omenjam kot omejitve pri raziskovanju. Tema, ki sem se je lotila je precej široka, zato sem se morala že na začetku raziskovanje omejiti na strokovnjake, ki so se ukvarjali predvsem z ekonomskimi posledicami slovenskega članstva v EU. Pregled vseh področij in vseh strokovnjakov, ki so se na kakršen koli način ukvarjali z vplivom članstva v EU na Slovenijo, bi namreč bil povsem neobvladljiv in nepregleden. Število strokovnjakov se je tako zaradi omejitve področja precej zmanjšalo, verjetno pa sem kakšnega med njimi tudi po krivem izpustila. Ker pa je cilj mojega diplomskega dela ugotoviti, kako konsistentna so njihova stališča, si upam trditi, da bo tudi manjša populacija strokovnjakov, ki so tvorili vzorec, dala dovolj zanimive rezultate.

1.1 Hipoteze

Za vodilo raziskovanja odnosa slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo med letoma 1986 do 2004 sem si postavila štiri hipoteze:

1. Večina izbranih strokovnjakov članstvo Slovenije v EU podpira zaradi ekonomskih interesov države, manj pomembni pa se jim zdijo drugi razlogi.

Med druge razloge tukaj štejem npr. z osamosvojitvijo pridobljeno nacionalno suverenost države, ščitenje nacionalnih interesov ipd., ki so bili velikokrat uporabljeni za popularizacijo tematike in poceni sredstvo za vplivanje na javno mnenje.

2. Večina izbranih strokovnjakov svojega stališča do vključevanja Slovenije v EU v izbranem 18 letnem obdobju ne spreminja bistveno.
3. Slovensko javno mnenje do vstopa Slovenije v EU je pretežno usklajeno s stališči izbranih strokovnjakov.
4. Slovenski strokovnjaki so se z učinki vstopa Slovenije v EU začeli ukvarjati pozneje, kot bi se to od njih pričakovalo; in sicer šele po tem, ko je bila politična odločitev o začetku procesa pridruževanja že sprejeta.

Na hipoteze bom poskušala odgovoriti znotraj posameznih poglavij, sklepi del in rezultate analize člankov pa bom znova predstavila v zaključnem delu naloge, kjer bom podala tudi priporočila za morebitno prihodnjo raziskovanje podobne tematike ter opozorila na pomanjkljivosti, ki jih vsebuje moja raziskava.

1.2 Struktura diplomskega dela in metodologija

V uvodu diplomskega dela sem na kratko predstavila problem, s katerim se bom ukvarjala v pričujočem delu, zastavljene hipoteze, s pomočjo katerih sem raziskovalni problem poskušala razčleniti, ter strukturo naloge in uporabljeno metodologijo.

Osrednji del diplomske naloge sem razdelila na štiri poglavja. V prvem s pomočjo opisne metode postavi teoretični okvir raziskovanju in razložim razloge za nastanek mednarodnih ekonomskih integracij, njihove učinke in tipe povezovanja. Na kratko opišem tudi integracijske stopnje, ki so nastajale znotraj Evropske unije; ta trenutno namreč predstavlja najuspešnejši primer mednarodne ekonomske integracije v svetu. S to teoretično razlago poskušam nakazati razloge za odločitev Slovenije za vključitev v EU.

V naslednjem poglavju proces približevanja oz. vključevanje Slovenije v EU konkretiziram tako, da na kratko opišem odnos do EU najprej v Jugoslaviji, potem pa v samostojni Sloveniji. Posebej se ostredotočim na sprejete gospodarske strategije, ki so predstavljale ogrodje ključnim ciljem, ki si jih je zastavila Slovenija. Poglavje zaključim z možnimi alternativami, ki so bile prepoznane s strani slovenskih strokovnjakov in so dokazovale, da je bil razmislek o prihodnosti Slovenije usmerjen tudi drugam in ne samo v smer EU.

Pomemben sopotnik celotnega procesa je bilo slovensko javno mnenje – tudi zato, ker je bila končna odločitev o članstvu v EU sprejeta na referendumu in je bilo mnenje javnosti pomembno za razplet prizadevanj slovenske politike in stroke. Gibanje evropskih orientacij javnega mnenja analiziram s pomočjo dveh javnomnenjskih raziskav – Slovenskega javnega mnenja in Politbarometra. Na koncu poglavja navedem še ugotovitve.

Za analizo odnosa slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo v zadnjem poglavju uporabim metodo analize besedil. Najprej članke razdelim v tri kategorije glede na splošen odnos do vključevanja, na podlagi katerih sklepam na kontinuiteto njihovih stališč. S pomočjo modelov argumentacije izbrane članke razčlenim še v enote (modele) s specifičnimi lastnostmi, na katerih temelji nadaljnje raziskovanje (Splichal 1990: 27). Z analiziranjem¹ prisotnosti ali odsotnosti teh lastnosti v izbranih besedilih poskušam razkriti odnos avtorjev do obravnavane tematike v časovnem obdobju od leta 1986 do vstopa Slovenije v EU leta 2004.

V zaključku diplomskega dela s pomočjo v začetku postavljenih hipotez podam ugotovitve in sklepe ter nalogo povežem v celoto.

Ker je število avtorjev, ki so v izbranih letih pisali o vstopanju Slovenije v Evropsko unijo in učinkih, ki jih bo vstopanje imelo na Slovenijo, veliko, sem se v raziskavi omejila na strokovnjake, ki prihajajo iz vrst univerzitetnih profesorjev in so že zaradi svojega poklica obvezani razkrivati svoja stališča do določenih tematik. Zaradi velikega števila takšnih posameznikov, ki delujejo tako na Univerzi v Ljubljani kot na

---

¹ Metodologijo, ki sem jo uporabila za analizo člankov, podrobneje opisujem v poglavju 5.1.

Univerzi v Mariboru² in nekaterih raziskovalnih inštitutih, sem se poskušala izogniti tudi tistim strokovnjakom, ki so svoja dela opirali na zelo specifično področje raziskovanja (npr.: dr. Emil Erjavec, ki je pisal o vplivu članstva Slovenije v EU na slovensko kmetijstvo). Upoštevala sem predvsem tiste, ki so se ukvarjali z ekonomskim vidikom vključevanja Slovenije v EU. Med iskanjem objavljenih člankov sem morala izločiti tudi tiste strokovnjake, ki na to temo niso objavili zadostnega števila člankov, da bi primerjava njihovih stališč v različnih časovnih obdobjih sploh bila mogoča oz. smiselna. S prvotnega seznama 23 strokovnjakov, sem jih na koncu izluščila devet.

V analizi sem se osredotočila predvsem na časopisne članke, strokovne in znanstvene članke iz revij, monografije, intervjuje in komentarje³.

2. Teoretični okvir

Za razumevanje cilja, ki si ga je Slovenija zadala kmalu po svoji osamosvojitvi leta 1991 – polnopravno članstvo v EU, je pomembno poznati in razumeti, kakšne koristi si je od uresničitve tega cilja obetala. S pomočjo teorije integracij oz. teorije carinske unije bom v tem poglavju poskušala razložiti, kako mednarodne integracije delujejo, kakšen vpliv imajo na gospodarstvo in splošno blaginjo države, ki v njih sodeluje, ter kakšne so nasploh prednosti in slabosti tovrstnega povezovanja.

Prav tako je teoretični pogled pomemben za umestitev izvedene analize (glej poglavje 5) v širši okvir. Argumenti, ki jih strokovnjaki uporabljajo pri utemeljevanju svojih stališč namreč v veliki meri slonijo na tezah omenjene teorije, prav tako pa je ta posredno odločilno vplivala na oblikovanje modelov argumentacije, ki jih uporabljam kot temeljno metodološko orodje raziskave.

2.1 Teorija carinske unije

Teoretično podlago diplomskega dela utemeljim na teoriji carinske unije. V njenem

---

² Tretja slovenska univerza, Univerza na Primorskem, je bil ustanovljena šele leta 2003.

³ Metodologijo in kriterije za izbor člankov podrobneje opisujem v poglavju 5.1.

okviru so se namreč prvič začeli preučevati učinki (stroški in koristi) ekonomskih integracij (o učinkih podrobneje govorim v nadaljevanju poglavja; v podpoglavju 2.1.1). Gre za novejšo vejo ekonomskega preučevanja, katere začetnik je Viner, ki je leta 1950 predstavil pilotsko študijo. Pred njim so avtorji ekonomske integracije obravnavali zgolj kot korak do skupnega trga in jim niso pripisovali posebnega pomena. Teorijo carinske unije so po Vinerju nadgrajevali še mnogi drugi avtorji, med drugimi Lipsey in Meade.

Viner je trdil, da oblikovanje carinske unije nikakor ni le korak do skupnega trga, ker spodbuja trgovino med državami članicami, tudi tistimi, ki prej med seboj niso trgovale, in zaščito pred zunanjim svetom. Ta kombinacija proste trgovine in protekcionalizma lahko povzroči učinek *ustvarjanja* in *preusmerjanja trgovine*. Medtem ko je ustvarjanja trgovine nadomestek drage domače proizvodnje s poceni uvozom iz drugih držav članic in je torej koristno, je preusmerjanje trgovine nadomestilo cenejših uvozov iz držav nečlanic z dražjimi iz držav članic. Vsota obeh učinkov pa je tista, ki določi ali je carinska unija koristna, ali ne (El-Agraa 2001: 104). Največja kritika njegovega dela se nanaša na nerealnost predpostavk, ki jih je uporabil za temelj svojega raziskovanja. Oba v nadaljevanju omenjena avtorja sta svoj metodološki aparat iz tega razloga izboljšala in utemeljila na drugih predpostavkah.

Maede kot tisti, ki je nadaljeval z Vinerjevo teorijo, je poleg drugega v okvirih carinske unije identificiral tri kategorije potencialnih koristi integracije: maksimalizacijo proizvodnje (zaradi realokacije resursov), optimalizacijo trgovine (zaradi sprememb v potrošnji) in povečano konkurenco (ki bo vplivala na napredovanje učinkovitosti proizvodnje in ki predvideva zmanjšanje monopolizma). (Cizelj 1997: 74). Enako kot Viner tudi Maede meni, da carinske unije ni mogoče oceniti niti pozitivno niti negativno, ampak je treba upoštevati specifične pogoje v katerih integracija deluje.

Lipsey (v Jovnović 1998: 15) definira teorijo carinske unije kot vejo, ki se ukvarja z geografsko diskriminatornimi spremembami trgovinskih ovir. Do učinkov carinske unije je precej skeptičen, vendar meni, da so dinamični učinki v večji meri pozitivni kot statični, ki jim je sicer posvetil več analize.

Bistvo klasične teorije carinske unije je predpostavka, da je potencialna potrošnja

blaga in storitev v carinski uniji višja kot vsota posameznih potrošenj v državah, kjer je trgovina med njimi ovirana zaradi carin in kvot (Jovanović 1998:16). Mednarodne ekonomske integracije so torej koristne za njene članice in nekoliko manj koristne za nečlanice. Statične in dinamične učinke, ki so del statičnega in dinamičnega modela teorije carinske unije in hkrati njeno bistvo, predvsem pa pomembni za kasnejšo analizo besedil, obravnavam v nadaljevanju poglavja.

2.2 Mednarodne ekonomske integracije

Klasična teorija carinske unije je bila kmalu modificirana in na njenih temeljih je bila razvita sodobna teorija mednarodnih ekonomskih integracij. Kot omenjeno je pojem »mednarodne ekonomske integracije« v uporabi relativno kratek čas, saj se intenzivno uporablja šele od druge polovice 20. stoletja; tj. od takrat, ko se krepí ekonomsko povezovanje držav in njihovo notranje in zunanje sodelovanje preko oblikovanja različnih tipov integracije med državami. Ekonomsko bistvo tovrstne integracije najpogosteje določa njihov odnos do štirih pomembnih elementov:

- mobilnosti faktorjev proizvodnje in proizvodov samih,
- enakosti ali podobnosti ekonomske politike,
- institucionalne oblike nadnacionalnega delovanja in
- kolektivno izkoriščanje moči v odnosu do tretjih držav (Bukša 2004: 504).

Pojem ekonomske integracije pomeni odstranitev trgovinskih omejitev med vsaj dvema državama in oblikovanje določenih elementov sodelovanja in koordinacije med njima. Ti elementi sodelovanja so navadno diskriminatorni v odnosu do tretjih držav. Salvatore (1995: 299) za teorijo ekonomskih integracij pravi, da se nanaša na trgovinsko politiko diskriminatornega zmanjševanja ovir trgovini samo med državami, ki se povežejo. Na integracijo ne vplivajo zgolj tržni dejavniki, temveč tudi institucionalni. Mattli (v Podlogar 2003: 19) razume integracijo kot prostovoljno povezovanje dveh ali več prej neodvisnih držav na ekonomskem področju v taki meri, da se nadzor nad ključnimi področji domače ureditve in politike prenese na nadnacionalno raven.

Ekonomsko integracijo lahko interpretiramo na dva načina. V dinamičnem smislu gre za proces, pri katerem se ekonomske meje med državami postopno odstranijo, prej

ločene nacionalne ekonomske entitete pa se postopoma združijo v večjo celoto. V statičnem smislu pa gre za situacijo, v kateri nacionalne komponente večje ekonomske cone skupaj delujejo kot ena entiteta. Bolj običajna je dinamična razlaga pojma. O statični lahko govorimo, ko je integracijski proces izpeljan do konca (Zeff in Pirro 2006:4).

Tudi Balassa (v Jovanović 1998: 6) mednarodno ekonomsko integracijo definira kot proces (dinamični koncept) in kot stanje (statični koncept). V prvem smislu gre za odpravljanje diskriminacije med različnimi državami, v drugem pa pomeni odsotnost različnih oblik diskriminacije. Pinder (v Jovanović 1998: 5) ugotavlja, da gre pri mednarodnih ekonomskih integracijah za odstranjevanje diskriminacije med ekonomskim subjekti članic in ustvarjanje ter porabo usklajenih in skupnih politik v dovolj velikem obsegu, da se zagotovi izvedba glavnih ekonomskih ciljev.

Osnovni razlog za nastanek mednarodnih ekonomskih integracij je torej v prvi vrsti gotovo ekonomski interes držav, ki se za tovrstno povezovanje odločijo. Integracije se običajno razvijejo iz preprostega prostotrgovinskega območja, njihov razvoj pa se ustavi na različnih stopnjah. Npori večine gredo sicer v smeri oblikovanja popolne ekonomske ali celo politične unije, vendar vsekakor velja, da se integracija pogloblja samo, če države ocenijo, da bodo koristi vsakega nadaljnjega koraka odtehtale stroške (Molle 2006: 16).

Po Kumarjevem mnenju (1984: 111) je temeljni razlog za sklepanje sporazumov o oblikovanju ekonomske integracije več držav povezan z ugotovitvijo, da pospešeno medsebojno ekonomsko sodelovanje, ki se razvije v pogojih s sporazumom povzročenege zmanjševanja ovir (ki so sicer specifične za mednarodne ekonomske odnose), omogoča nekatere ugodne ekonomske pa tudi politične učinke.

Države imajo torej več in različne motive, zaradi katerih se odločijo za povezovanje. Jovanović (2006: 13) jih identificira kot sledeče:

- da si zavarujejo dostop do trga partnerskih držav;
- da zavarujejo in utrdijo domače tržno usmerjene reforme;
- da prilagodijo trgovinske ovire glede na preference vpletenih držav;
- zaradi zaupanja med sodelujočimi državami;

- ker ima lahko zelo velika skupina držav veliko nasprotujočih si ciljev in interesov;
- ker so lahko integracijski sporazumi pogajalsko orodje pri pogajanjih s tretjimi državami;
- ker učinki pogojev menjave pomenijo koristi prednostnega trgovinskega dogovora, ki jih unilateralna liberalizacija trgovine ne prinese;
- ker lahko dolgoročno koristi integracije čutijo vsi;
- ker so dinamične dolgoročne koristi večje kot kratkoročni statični stroški;
- ker je mednarodna ekonomska integracija zelena strategija, vsaj za majhne in srednje velike države.

Ekonomsko integracija ni cilj sama po sebi in predvsem še zdaleč ne služi zgolj ekonomskim interesom, ampak je namenjena tudi doseganju nekaterih »višjih ciljev«.

V glavnem gre za naslednje cilje:

- Ekonomsko blagostanje. Blagostanje v vseh sodelujočih državah se poveča, ko so presežene pomanjkljivosti, ki jih imajo nacionalna, segmentirana gospodarstva, s pomočjo specializacije proizvodnje in sodelovanja pri oblikovanju politik.
- Mir in varnost. Države postanejo zaradi ekonomske integracije soodvisne, kar zmanjšuje verjetnost oboroženih konfliktov med njimi.
- Demokracija. Če je pogoj za ekonomsko integracijo parlamentarna demokracija, je manj verjetno, da bo v kakšni državi prišlo do prevrata političnega sistema.
- Človekove pravice. Spoštovanje človekovih pravic je postavljeno za predpogoj pri vključevanju v ekonomsko integracijo (Zeff in Pirro 2006: 4).

Zgoraj naštetim ciljem so zelo podobni tudi t.i. kopenhagenski kriteriji, ki določajo temeljne pogoje za članstvo države v EU⁴. Ta hkrati predstavlja trenutno

---

⁴ 49. člen Pogodbe iz Maastrichta oz. Pogodbe o Evropski uniji, ki je začela veljati leta 1993, določa, da se lahko Evropski uniji pridruži vsaka država, ki izpolnjuje načela svobode, demokracije, človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravne države.

Na zasedanju Evropskega sveta v Kopenhagnu leta 1993 so bili natančneje določeni osnovni pogoji za članstvo. Nove države članice morajo ob pristopu imeti:

najuspešnejšo ekonomsko integracijo v svetu.

2.2.1 Učinki ekonomskih integracij

Učinki ekonomskih integracij so se najprej začeli proučevati v okviru prej omenjene teorije carinske unije, katere začetnik je Viner, kasneje pa so jo nadgrajevali Lipsey, Meade in drugi. Avtorje uvrščamo med pripadnike klasične teorije mednarodnih ekonomskih integracij. Sodobnejši in bolj uveljavljen teoretični pogled pa se pri mednarodnih ekonomskih integracijah osredotoča bolj na t.i. statične in dinamične učinke, ki jih bom podrobneje predstavila v nadaljevanju poglavja.

Kumar (1984: 111) navaja šest najpogostejših učinkov, ki nastajajo na temelju ekonomskih odnosov med državami članicami integracije in ki jih te tudi pričakujejo:

1. povečanje proizvodnje v državi zaradi specializacije, ki nastane kot posledica uveljavitve načel primerjalnih prednosti med članicami v pogojih vse bolj liberaliziranega medsebojnega ekonomskega sodelovanja;
2. pocenitev proizvodnje zaradi lažjega uveljavljanja stroškovnih načel masovne proizvodnje v pogojih razširjenega tržišča in okrepljene proizvodne specializacije;
3. izboljšanje odnosov menjave med državami članicami glede na ostali svet (ob širšem in tesnejšem ekonomskem sodelovanju držav članic);
4. trajnejše izboljševanje ekonomičnosti poslovanja zaradi povečane konkurence med proizvajalci iz različnih držav;
5. lažje prestrukturiranje proizvodnje v posamezni državi članici;
6. lažje uresničevanje in uveljavljanje skupnih političnih in ideoloških ciljev.

Analize vplivov ekonomskih integracij na blagostanje običajno razlikujejo *statične* (alokacijske) in *dinamične* (akumulacijske) učinke (UMAR 1997).

-
- stabilne institucije, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, spoštovanje človekovih pravic in zaščito manjšin;
  - delujoče tržno gospodarstvo in sposobnost, da se spopadejo s konkurenco in tržnimi silami v Uniji;
  - institucionalno usposobljenost za prevzem obveznosti, ki jih prinaša članstvo. Podpirati morajo cilje in načela, ki veljajo v Evropski uniji. Zagotovljena mora biti javna uprava, ki je sposobna uporabljati in izvajati zakone EU v praksi.

Statični (alokacijski) učinki se nanašajo na realokacijo proizvodnih tvorcev med sektorji in regijami kot rezultat odpravljenih pregrad za pretok blaga in proizvodnih faktorjev in odprave cenovnih distorzij. Z redistribucijo dohodkov ti učinki tipično vodijo k izenačitvi cen blaga in faktorjev in k njihovi učinkovitejši uporabi. Relativno majhni so v državah z dobro delujočo tržno ekonomijo (UMAR 1997).

Tudi Svetličič (1996c: 36) navaja, da gre pri statičnih učinkih za ustvarjanje in preusmerjanje trgovine kot posledico včlanjenja v carinsko unijo. Ustvarjanje trgovine je za državo seveda ugodno. Unija kolektivno dvigne blaginjo svojih članic, nečlanice pa je del izgubijo.

Do ustvarjanja trgovine pride, ko integracija povzroči preusmerjanje od dražjih k cenejšim proizvajalcem v državah članicah; do preusmerjanja trgovine pa, kadar se uvoz iz poceni nečlanic preusmeri na dobavo od sicer dražjih članic, ker te postanejo cenejše oz. konkurenčnejše zaradi ukinitve carin med državami članicami (Potočnik 1998: 21). Oba učinka sta posledica odstranitve notranjih trgovinskih ovir znotraj unije (Balassa 1965: 18–19).

Dosedanje analize širitev Evropske unije so pokazale, da je bil učinek ustvarjanja trgovine, razen za trgovino s kmetijskimi proizvodi, mnogo pomembnejši od učinka odvratanja trgovine. Tako je regionalna integracija v EU praviloma vodila v povečanje obsega trgovine in s tem ustvarjala pogoje za večjo gospodarsko rast (Potočnik 1998: 21). Čeprav so bila popularna pričakovanja v zvezi z vključevanjem Slovenije v EU povezana predvsem z učinki na trgovino s tem delom sveta (tj. statičnimi učinki), pa je bilo že takrat jasno, da so poglobitni dinamični, t.j. dolgoročni učinki. Do njih pride predvsem kot posledica vplivov integracije na konkurenčnost narodnega gospodarstva (Svetličič 1996b: 136).

Dinamični (akumulacijski) učinki integracij izhajajo iz novo nastalih investicijskih iniciativ, ki povečujejo obseg razpoložljivih faktorjev proizvodnje in pospešujejo gospodarsko rast. Pričakujemo jih lahko dolgoročno in niso strogo vezani na carinsko unijo, ampak na vse oblike globlje ekonomske integracije. So kompleksni in diverzificirani, zato so težko izračunljivi. Eden od razlogov, zakaj je dinamične učinke

težko oceniti, je v tem, da niso avtomatično zagotovljeni. Biti morajo izkoriščeni s strani podjetij in ekonomske politike (UMAR 1997).

Hartman (v Cankar 2004: 12) med dinamične učinke integracij uvršča naslednje:

- strukturni učinek (zaradi večje konkurence se poveča potreba po prestrukturiranju v smeri bolj učinkovite proizvodnje);
- porabniška renta (večji konkurenčni pritisk poveča konkurenco (oz. zmanjša stopnjo monopolnega obnašanja), tako da se cene zmanjšajo);
- zaradi večjega povpraševanja prodajnega trga (odprava vhodnih ovir; poveča se domača proizvodnja in lahko se uporablja ekonomija obsega);
- poveča se opremljenost s produkcijskimi faktorji (povečanje kapitala zaradi povečanja investicij).

Balassa (1965: 21) meni, da poleg realokacije obstoječih virov pride do sprememb blagostanja še zaradi:

- ekonomije obsega,
- sprememb pogojev menjave,
- izsiljenih sprememb v učinkovitosti zaradi večje tuje konkurence in
- sprememb stopnje gospodarske rasti.

Jovanović (1998: 343) ugotavlja, da je celoten učinek regionalne ekonomske integracije mešanica različnih učinkov na dolgi rok. Države se zanjo ne odločajo zgolj zaradi očitne koristi povečane trgovine s svojimi partnerji, kar je statičen učinek, ampak tudi zaradi dinamičnih koristi integracije, kot so povečanje priložnosti za specializacijo, ekonomije obsega in večje blaginje. Ti učinki pa so težje merljivi in opazni šele na dolgi rok.

2.2.2 Tipi ekonomskih integracij

Sporazumi o ekonomskih integracijah se med seboj razlikujejo po številnih vsebinskih in formalnih značilnostih. Najbolj skromne oblike ekonomskega povezovanja med državami so usmerjene na postopno odpravljanje razlik v pogojih, ki določajo možnosti trgovinskih tokov. Predvsem skušajo države članice uskladiti in izenačiti pogoje za kroženje blaga. Članice tako postopno odpravljajo specifične

ovire, ki so prisotne v medsebojni menjavi. Če države članice sporazuma o ekonomskem sodelovanju razširijo svoja prizadevanja na vse segmente razlik med možnostmi razvoja ekonomskih odnosov v posamezni državi oz. med državami, menimo, da oblikujejo povezavo, ki bi postopno privedla do oblikovanja novega enotnega ekonomskega prostora (Kumar 1984: 109).

Molle (v Jovanović 1998: 7) s postopnim odstranjevanjem ekonomskih ovir med državami celo definira ekonomsko integracijo. Po pravilu gre za postopen proces. Tranzicijsko obdobje za prilagoditev novi situaciji (novi stopnji z drugačnimi pravili igre) pa običajno traja, v praksi, pet do deset let⁵.

Danes se mednarodne ekonomske integracije najpogosteje delijo glede na stopnjo liberalizacije notranjih ekonomskih odnosov in integriranosti gospodarstva držav članic v skupno ekonomsko integracijo ter glede na stopnjo protekcionizma in diskriminacije, ki ga napram tretjim državam izvajajo članice določene ekonomske integracije (Bukša 2004: 504).

Balassa (v Jovanović 1998: 12) ekonomske integracije razdeli v naslednje oblike, ki predstavljajo različne tipe integracije:

- območje svobodne trgovine

Gre za območje držav, ki sodelujejo v medsebojni trgovini tako, da ukinejo carine med državami članicami; običajno to velja za industrijske izdelke, medtem ko za kmetijske izdelke veljajo posebni trgovinski režimi. Vsaka država, ki sodeluje v območju svobodne trgovine, obdrži lastno carinsko politiko za države, ki v območju ne sodelujejo. Takšna ekonomska povezava ima majhno število skupnih organov, odločitve se sprejemajo s konsenzom, stroške si delijo na podlagi medsebojnega dogovora, na mednarodnem trgu pa nastopajo skupaj le glede tistih aktivnosti, za katere imajo pooblastila (Bukša 2004: 504). Primer območja svobodne trgovine sta CEFTA⁶ ali NAFTA⁷.

---

⁵⁵ Hkrati opozarja, da so po ustanovitvi EGP leta 1994 med EU in večino držav članic EFTA, te države morala brez prilagoditvenega obdobja uveljaviti *acquis communautaire* oz. zakonodajo skupnosti, razen redkih izjem.

⁶ CEFTA – Central European Free Trade Association

⁷ NAFTA – North American Free Trade Association

- carinska unija

Gre za zvezo držav, ki ekonomsko sodelujejo v medsebojni trgovini tako, da ukinejo vse medsebojne carine in sprejmejo skupne carine pri izvozu/uvozu v tretje države. Med seboj prosto trgujejo z industrijskimi in kmetijskimi proizvodi (Bukša 2004: 504). Primer carinske unije je Andska skupnost.

- skupni trg

Gre za ekonomsko obliko povezovanja držav, ki ima vse lastnosti carinske unije, vendar omogoča še prosti pretok dela in kapitala. Države, ki sodelujejo v skupnem trgu ne ukinjajo lastnih nacionalnih politik, vendar jih koordinirajo preko vzpostavitve nekaterih skupnih institucij, ki jih skupaj financirajo (Bukša 204: 504). Primer skupnega trga je bivša EGS⁸.

- ekonomska unija

Gre za obliko institucionalnega povezovanja držav, ki ne ostane samo na ekonomskih elementih skupnosti držav, ampak gre za začetno obliko politične skupnosti, ki pa je samo na posvetovalni, ne pa tudi normativni stopnji. Razen ukinjanja carin pri medsebojni menjavi in skupnih carinskih stopenj napram tretjim državam ter prostega pretoka proizvodnih faktorjev, države usklajujejo tudi lastne ekonomske politike, še posebej to velja za monetarno in fiskalno politiko (carine in davki) (Bukša 2004: 504). Primer ekonomske unije je ES⁹.

- popolna ekonomska unija

Gre za najvišjo stopnjo ekonomske integracije držav. Zanje so značilni skupna monetarna in fiskalna politika, skupna zunanja politika ter vzpostavitev skupne valute in skupne centralne banke. Ne gre več samo za ekonomsko povezavo, ampak tudi za jasno oblikovano politično integracijo, na katero so prenesene nacionalna pooblastila držav članic. Ekonomska unija predstavlja samostojni subjekt mednarodnih političnih in ekonomskih odnosov; in pravica in pooblastila nacionalnih držav (Bukša 2004: 504). Edini primer za ekonomsko unijo v svetu je EU¹⁰.

---

⁸ EGS – Evropska gospodarska skupnost

⁹ ES – Evropska skupnost

¹⁰ EU – Evropska unija

Tabela 2.2.2.1 Tipi mednarodnih ekonomskih integracij

Politični ukrep	Tip mednarodne ekonomske integracije				
	Prosto-trgovinsko območje	Carinska unija	Skupni trg	Ekonomska (gospodarska) unija	Popolna ekonomska (gospodarska) unija
Odprava tarif in kvot	DA	DA	DA	DA	DA
Skupna zunanja tarifa	NE	DA	DA	DA	DA
Mobilnost produkcijskih faktorjev	NE	NE	DA	DA	DA
Harmonizacija ekonomskih politik	NE	NE	NE	DA	DA
Popolna združitev ekonomskih politik	NE	NE	NE	NE	DA

Vir: Jovanovič 1998:11.

Jovanovič (1998: 10) loči sedem stopenj integracij. Že omenjenim petim po Balassi, doda še prednostni carinski sporazum in delno carinsko unijo. Prednostni carinski sporazum predvideva, da so carinske stopnje med državami podpisnicami nižje v primerjavi s carinskimi stopnjami do tretjih držav. Delna carinska unija pa je vzpostavljena, ko sodelujoče države obdržijo svojo prvotno carinsko stopnjo v medsebojni trgovini, za trgovanje s tretjimi državami pa uvedejo skupno zunanjo carinsko stopnjo.

Zgoraj navedeni tipi so seveda zgolj teoretičen konstrukt. Integracijski proces ne poteka nujno postopno iz enega tipa integracije v drugega. Nastanek katerega koli tipa integracije je odvisen od medsebojnega sporazuma sodelujočih držav (Jovanovič 1998: 11). Ni verjetno, da bi se prvi trije tipi po Balassi lahko stabilizirali brez da bi hkrati potekala tudi določena politična integracije (Molle 2006: 11).

Do spontane (tržne) integracije pride z delovanjem mednarodnih korporacij, bank in drugih finančnih institucij, pogosto brez vmešavanja vlad, medtem ko prihaja do zavestnih (institucionalnih) integracij z uradnimi dogovori med vladami z namenom

izločiti določene ali vse omejitve pri trgovanju in mobilnosti produkcijskih faktorjev v njihovih ekonomskih odnosih (Panić v Jovanović 1998: 11).

V primeru, da napredovanje ekonomske integracije poteka po prej omenjenih stopnjah, vsaka nadaljnja stopnja običajno vsebuje značilnosti predhodnega tipa skupaj z dodatnim elementom, ki definira ta določen tip.

Kumar (1989: 115) tako meni, da v primeru, ko države skušajo oblikovati medsebojno ekonomsko povezavo, ki ni omejena le na trgovinske tokove, sklenejo sporazum o oblikovanju ekonomske unije. Ta predvideva postopno ekonomsko in politično združevanje držav članic sporazuma. Vse razlike med notranjimi in zunanjimi ekonomskimi odnosi držav članic izginjajo. Oblikovanje unije običajno poteka po stopnjah, ki si lahko slede v časovnem zaporedju, lahko pa se medsebojno tudi prepletajo. Temeljne stopnje v razvoju ekonomske unije več gospodarstev so:

- trgovinska integracija (odprava vseh ovir na področju medsebojne trgovine članic);
- integracija na področju produkcijskih faktorjev (odprava vsej omejitev na področju gibljivosti produkcijskih faktorjev med državami članicami);
- integracija ekonomskih politik (poenotenje ekonomske politike z vsemi podpolitikami);
- popolna ekonomska in politična integracije (ob ekonomskem poenotenju je dosežena tudi popolna združitev gospodarstev članic v nov enoten ekonomski prostor).

Večina ekonomskih integracij naj bi sodila med prostotrgovinska območja in carinske unije (Dicken v Celestina 2007: 10). Kljub temu se lahko pojavljajo višje stopnje integracije oziroma značilnosti višjih stopenj, ne da bi bile nižje utrjene in v celoti dosežene. Lahko so na primer doseženi dogovori, ki sicer ustrezajo stopnji območja proste trgovine ali carinske unije, a so iz njih izključene nekatere kategorije dobrin (Molle 2006: 11). Pelufo (v Celestina 2007: 10) o procesu pravi, da se najprej navadno določi model integracije, na njegovi osnovi se nato koordinirajo politike, in sicer tako, da so skladne z modelom. Države spremenijo ekonomsko politiko, da bi jo prilagodile takšni, ki je podobna ali skladna s sosedovo. Vsaka izmed navedenih

oblik služi svojemu namenu in zato ni nujno, da posamezne stopnje pripeljejo do popolne ekonomske integracije (El-Agraa 2001: 2).

Kot že omenjeno, odločitve o ekonomski integraciji niso sprejete samo na podlagi ekonomskega razmisleka, ampak so vedno del veliko večjega političnega procesa, pri katerem so pomembni tudi drugi vidiki. Končna odločitev je vedno politična (Jovanović 1998: 11). Gre namreč za projekt v sferi politične ekonomije, ne pa za recept, kako vzpostaviti določen tip gospodarstva iz kuharske knjige kapitalizma (Brinar 1998: 387).

2.3 Razvoj Evropske unije kot ekonomske integracije

Poleg želje po zagotovitvi trajnega miru v Evropi je gospodarski razvoj predstavljal osnovo za razvoj današnje Evropske unije vse od njenega začetka. Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti iz leta 1957, ki jo skupaj s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo, poznamo pod imenom Rimska pogodba, se je osredotočila na gospodarsko povezovanje s ciljem vzpostavitve skupnega trga, usklajevanje gospodarskih politik držav članic, spodbujanje skladnega razvoja, povečevanje stabilnosti, usklajevanje monetarnih nacionalnih politik, davčne politike, socialne politike itd. Da bi cilji lahko bili izpolnjeni, je bilo treba vzpostaviti skupni trg, uskladiti ekonomske politike, odstraniti carinske in druge ovire za prosti pretok oseb, storitev in kapitala, postaviti skupno carinsko stopnjo in skupno politiko proti tretjim državam. Gledano z vidika ekonomskih integracij je šlo za vzpostavitev skupnega trga, saj so bile določene pristojnosti prenesene na nadnacionalno raven.

Leta 1968 je bila z odstranitvijo še zadnjih carinskih ovir in količinskih omejitev ter uvedbo enotne carinske stopnje pri trgovanju s tretjimi državami vzpostavljena carinska unija kot prva stopnja v izgradnji skupnega trga.

Na podlagi Bele knjige o dokončanju notranjega trga iz leta 1985 nastane Enotni evropski akt iz leta 1986, ki EU tudi pravno zaveže, da do leta 1992 uvede notranji trg in odstrani še tiste necarinske ovire, ki so obstajale.

Prednosti carinske unije, ki so jih vse od ustanovitve uživale države članice, so bile še povečane z ustanovitvijo Evropskega gospodarskega prostora¹¹ leta 1994, ki je skupni trg povečal izven meja EU.

Pogodba o Evropski uniji iz leta 1992 predstavlja pomemben korak v smeri politične integracije Evropske unije, saj vsebuje določbe tako o ekonomski kot o monetarni uniji držav¹².

EMU in uvedba evra predstavlja zadnjo fazo ekonomske integracije v EU. Proces oblikovanja EMU je potekal v treh fazah, dokončan pa je bil 1. januarja 1999, ko je bila uvedena skupna valuta ter ko so bile pristojnosti glede vodenja monetarne politike prenesene v Evrosistem.

3. Jugoslavija, Slovenija in Evropska unija

Nujnost povezovanja z Evropo je bila prepoznana že v času Jugoslavije¹³. Simoniti (1988: 464) je tako menil, da je Jugoslavija z Evropo povezana s številnimi vezmi, ki niso bile zgolj ekonomske, temveč tudi politične, socialne, migracijske in drugačne; v resnici je bila odvisna od Evrope. Evropa je bila tudi kljub načrtnemu, političnemu forsiranju ekonomskih in drugih povezovanj z državami v razvoju še vedno največji trgovinski in ekonomski partner Jugoslavije in ni bilo pričakovati, da bi tesnejše povezovanje z ZDA in Japonsko, posebno pri uvozu tehnologije, zmanjšalo odvisnost od EGS. Postavljalo se je vprašanje, ali je smiselno vztrajati pri podrejenem in polkolonialnem statusu ali pa bi bilo potrebno preseči obstoječi način in si po določenem obdobju izboriti enakopraven status. Zahteve za poseben položaj v Evropi so namreč generirale podrejenost Jugoslavije (Simoniti 1988: 466).

Problem vključevanja Jugoslavije v Evropo je bil v tistem času primarno ekonomski in sekundarno ideološko in politično-strateški. Vprašanje pravočasnega in pravilnega

---

¹¹ EGP tvorijo države članice EU in države članice EFTE

¹² člen 3 PEU

¹³ Moje ugotovitve se nanašajo na obdobje, ki ga preučujem; torej na čas od leta 1986 do osamosvojitve Slovenije leta 1991.

vključevanja v evropske integracijske procese pa je bilo vprašanje preživetja predvsem glede možnosti za vključevanje v svetovni trg in tehnološko revolucijo (Simoniti 1988: 466). Predvsem Slovenija kot eden najrazvitejših delov nekdanje Jugoslavije je pričela zagovarjati politiko bega iz »kluba revnih« in približevanje bogati Evropi (Bučar 1994: 1063).

Simoniti je v tem obdobju menil, da bi bilo treba čim prej začeti prehodna pogajanja z EGS-om, EFTO, SEV-om in Evropskim svetom o vseh oblikah vključevanja Jugoslavije. Aprioristično izključevanje katerekoli od možnih oblik vključevanja – polnopravno ali pridruženo članstvo, položaj opazovalca, zgolj funkcionalno povezovanje – po njegovem mnenju ni bilo smiselno (Simoniti 1988: 467). Potrebno je bilo torej pogumnejše vključevanje in odpiranje jugoslovanskega trga v mednarodno gospodarstvo, saj bi bilo sporazume „sui generis“ vedno težje uveljavljati, prav tako pa dolgoročno niso zagotavljali niti enakopravnega položaja niti obojestranske koristi (Simoniti 1988: 468–469). Pot se je takrat še zdela postopna; od članstva v SE preko članstva v EFTI do polnopravnega članstva v tedanji ES, današnji EU (Bučar 1994: 1063).

Podobno kot je veljalo v času odločitve ali se naj Slovenija pridruži Evropski uniji ali naj izbere drugo možnost, je bilo tudi pred osamosvojitvijo držav, ki so sestavljale Jugoslavijo jasno, da za Jugoslavijo ni alternativne rešitve (kot je vključitev v EGS), če noče ostati tujek v Evropi, predvsem pa je bilo to videno kot priložnost, da se začne država v notranjem in mednarodnem življenju obnašati kot ekonomsko, finančno in tehnološko soliden partner (Simoniti 1988: 468–469).

Brinarjeva (1989: 391) je menila, da sta na podlagi pravnih norm ES in njene pogodbene prakse možna dva načina urejanja odnosov Jugoslavije in EGS, na podlagi katerih bi bilo gospodarsko sodelovanje (teoretično gledano) na višji ravni, in to sta bila:

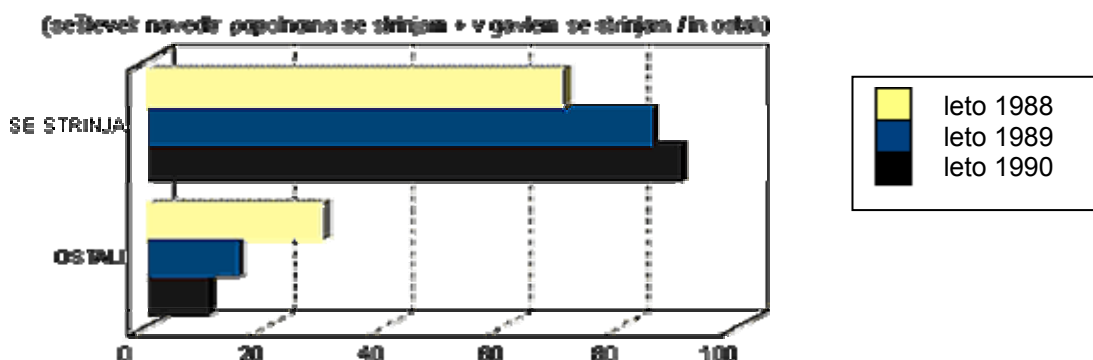
- pridružitev EFTI ob naknadnem podpisu sporazuma v EGS v obliki sporazuma o svobodni trgovini med članicami EFTE in EGS iz leta 1972 in 1973 ali
- pridružitev EGS.

Kot nepremostljiva ovira za polnopravno članstvo Jugoslavije v EU se je pokazala

srbška politika do človekovih pravic predvsem na Kosovu ter splošna nepripravljenost do uvedbe večstrankarskega sistema na območju celotne države. Slovenija je tako postala prisiljena, da poskusi poiskati samostojno pot v Evropo (Bučar 1994: 1063).

Javno mnenje v Sloveniji je delovalo, kakor tudi v mnogih poznejših letih, v prid tovrstni odločitvi. V razmerah razpadanja starega jugoslovanskega sistema in s približevanjem točki osamosvojitve je med prebivalci Slovenije¹⁴ močno narasla zahteva po vključitvi v EGS oz. Evropsko unijo. Izražanje evropske orientacije je v tistem času delovalo kot izhod iz zapletene krizne situacije takratne Jugoslavije; lahko bi rekli, da je izražanje evropske orientacije delovalo kot vodilo v prizadevanju Slovencev za osamosvojitve (Toš 1998: 5).

Slika 3.1.: Jugoslavija naj postane članica EGS – raziskava SJM za leta 1988, 1989, 1990

Vir: Urad vlade za komuniciranje (2007a).

3.1 Slovenija na poti v Evropsko unijo

Slovenija se je osamosvojila leta 1991. S tem je prevzela odgovornost za razvoj ekonomske politike in za lastni gospodarski razvoj (Bobek 2002: 169). Eno izmed ključnih vodil v procesu osamosvajanja Slovenije v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je bila tudi ideja o vključevanju Slovenije v evropske integracijske tokove. Celó pred razglasitvijo formalne neodvisnosti je bilo v Sloveniji članstvo v

¹⁴ Za diplomsko nalogo so relevantni podatki raziskave Slovensko javno mnenje, ki so kasneje uporabljeni tudi pri analizi člankov.

ES/EU prepoznano kot pomemben korak na poti v demokratični, stabilni, močni in ekonomsko uspešni ter prepoznavni državi (Fink Hafner in Lajh 2005: 53).

S tovrstno usmeritvijo so se strinjali tako strokovnjaki, kot večina ustvarjalcev politike v Sloveniji. Ekonomske integracije so bile obravnavane kot sredstvo za zagotovitev dostopa do širšega trga in spodbujanje rasti, za doseg večje nacionalne blaginje. Ekonomska integracija je delovala kot "zavarovalna polica" pred nenadnimi spremembami v navadah trgovanja partnerskih držav (Phillips in Ferfila 2002:41).

Slovensko gospodarstvo je na prehodu v devetdeseta leta namreč postalo „novo“ zaradi štirih med seboj tesno povezanih sklopov sprememb: iz socialističnega tržnega je prešlo v kapitalistično, iz gospodarstva premajhne ponudbe je postalo gospodarstvo premajhnega povpraševanja, iz regionalnega je postalo samostojno in neodvisno ter iz industrijskega je postalo storitveno gospodarstvo (Potočnik, Senjur, Štiblar 1995: 23).

Regionalna usmerjenost blagovne menjave s tujino se je morala po osamosvojitvi predvsem zaradi izgube jugoslovanskih trgov, temeljito spremeniti. Zmanjšani obseg blagovne menjave z nekdanjimi državami Jugoslavije je bil v največji meri nadomeščen s povečano menjavo z državami Evropske unije. Izvoz v države EU je tako v letu 1999 znašal 66,11 odstotka celotnega slovenskega izvoza blaga, medtem ko je uvoz blaga iz držav Evropske unije znašal 69 odstotkov celotnega uvoza blaga (Bobek 2002: 170).

Zaradi nove situacije, v kateri se je znašla, predvsem pa zaradi majhnosti Slovenije je bilo jasno, da je odvisna od svetovnega gospodarstva. Za ekonomsko rast majhne države je ključnega pomena izvoz. Za povečanje zunanjskega trga po propadu Jugoslavije je imela Slovenija sicer na voljo tri možnosti oz. tri usmeritve – republike bivše Jugoslavije, bivše komunistične države srednje in vzhodne Evrope ali zahodno Evropo, še posebej Evropsko unijo (Phillips in Ferfila 2002: 40). Čeprav je veljalo, da se drugih trgov ni smelo zanemariti, je bilo tudi zaradi strukture slovenskega izvoza in uvoza jasno, da je prioriteta usmeritev Slovenije predvsem integracija v Evropsko unijo.

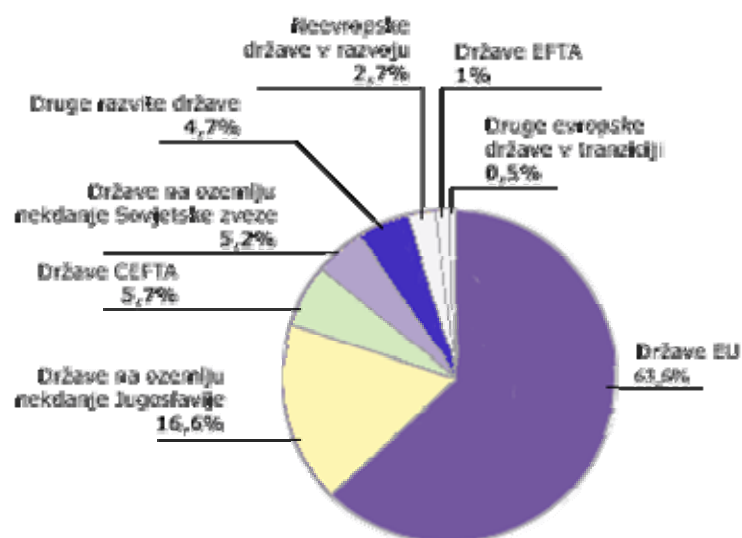
Tabela 3.1.1 Slovenska blagovna menjava po kontinentih 1996 – 1999 (v %)

	IZVOZ				UVOZ			
	1996	1997	1998	1999	1996	1997	1998	1999
Evropa	92,81	92,48	92,32	92,29	87,10	86,41	87,07	87,19
Azija	2,53	2,70	2,83	2,91	6,24	7,04	6,88	7,60
Afrika	0,58	0,75	0,82	0,83	1,33	1,70	1,06	0,83
Severna in Srednja Amerika	3,41	3,33	3,29	3,39	3,96	3,50	3,98	3,56
Južna Amerika	0,40	0,48	0,49	0,34	1,12	1,14	0,87	0,65
Avstralija in Oceanija	0,20	0,20	0,18	0,19	0,23	0,20	0,13	0,16

Vir: Bobek 2002: 171.

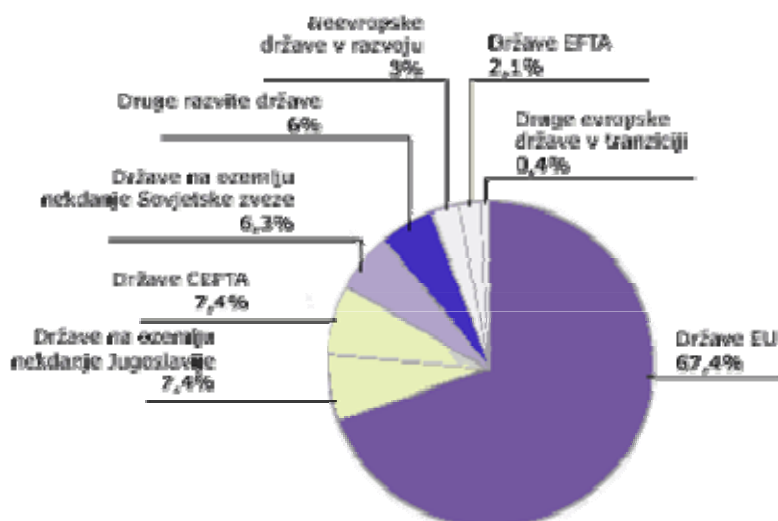
Slovenija je bila pri svojih zunanjeekonomskih odnosih izrazito evropsko usmerjena. Pri blagovni menjavi prevladuje EU (tabela 3.1). Poleg EU so za Slovenijo pomembne še države nekdanje Jugoslavije, Cefte, Efte, ZDA in Rusije (Bobek 2002: 172).

Slika 3.1.1: Struktura slovenskega izvoza po skupinah držav za leto 1997

Vir: Urad vlade za informiranje (2007c).

Slika 3.1.2: Struktura slovenskega uvoza po skupinah držav za leto 1997

Vir: Urad vlade za informiranje (2007c).

V države nekdanje Jugoslavije je Slovenija leta 1997 izvozila 16,6 odstotka, uvozila pa 7,4 odstotka. Bobek (2002: 172) meni, da pomen držav nekdanje Jugoslavije za slovenske odnose s tujino ne bo nikoli več tolikšen in takšen, kot je bil pred njenim razpadom. Trg Cefte je sicer postajal vedno pomembnejši (izvoz 5,4 odstotka, uvoz 7,4 odstotka), vendar ni predstavljal alternativne trgu EU. Ostale države – z izjemo ZDA in Rusije, v manjšem obsegu tudi Švice, Kanade in Japonske ter morda nekaterih novointustrializiranih držav v razvoju – ne srednjeročno ne dolgoročno ne bodo pomembnejše slovenske gospodarske partnerice.

Vključevanje Slovenije v EU je bil konsenzualno sprejet nacionalni cilj. Z izjemo ene parlamentarne stranke (Slovenske nacionalne stranke), so vse druge nedvoumno soglašale in podpirale vstop države v EU. Predsedniki vseh parlamentarnih strank so 3. julija 1997 celo podpisali poseben sporazum o sodelovanju pri vključevanju Slovenije v EU. Državni zbor RS pa je sprejel sklep o prioritetenem obravnavanju evropske zakonodaje, da bi pospešil proces prilagajanja slovenske zakonodaje evropski. Polnopravno članstvo Slovenije v EU je ohranjalo status nacionalnega interesa tako v vladi kot v opoziciji (Fink Hafner in Lajh 2005: 56).

V skladu s Strategijo vključevanja Republike Slovenije v EU iz septembra 1997 so najpomembnejši cilji povezovanja Slovenije z EU zajemali:

- utrditev demokratičnega političnega sistema in okrepitev delovanja tržnega

gospodarstva;

- pospešitev družbenega in gospodarskega razvoja Slovenije;
- okrepitev političnega in gospodarskega sodelovanja z državami članicami Unije;
- okrepitev ugleda in pogajalske moči ter utrditev varnostnega in mednarodnopravnega položaja Slovenije v Evropi in svetu;
- utrditev mednarodne identitete Slovenije kot miroljubne in v integracijske procese usmerjene države.

Kot je zapisal Svetličič (2000: 48), je skoraj nemogoče določiti, kateri vidiki vključevanje Slovenije v EU so (bili) pomembnejši od drugih. V različnih časovnih obdobjih imajo politični in varnostni ter ekonomski, kulturni in psihološki razlogi različno specifično težo.

Vidik, na katerega se bom osredotočila v kasnejšem analitičnem delu diplomskega dela, je predvsem ekonomski.

3.1.1 Kronologija procesa slovenskega približevanja Evropski uniji

Od razglasitve samostojnosti je Vlada Republike Slovenije v svoji zunanji politiki dosledno poudarjala, da je vključitev v Unijo njena prednostna naloga. Leto pozneje, to je leta 1992, je zaprosila za sklenitev evropskega sporazuma in za podporo pri prestrukturiranju in konsolidaciji slovenskega gospodarstva. Ko je leta 1993 začel veljati sporazum o sodelovanju z Evropsko unijo, je slovenska vlada zaprosila za začetek pogajanj o sklenitvi evropskega sporazuma. Sporazum je bil podpisan 10. junija 1996, ko je Vlada RS tudi formalno zaprosila za članstvo v Uniji. Meseca maja 1997 je Slovenija sprejela izhodišča strategije pristopa k Uniji, v katerih je potrdila željo postati njena polnopravna članica. Slovenija in Unija sta 11. novembra 1996 podpisali začasni sporazum o trgovini, ki velja od 1. januarja 1997. Z njim je začel veljati trgovinski del sporazuma o pridružitvi, ki določa območje proste trgovine med Slovenijo in petnajsterico. 16. julija 1997 je Evropska komisija predstavila mnenje o državah kandidatkah za vstop v EU (Agenda 2000). Ker je bilo mnenje o Sloveniji ugodno, je bila decembra 1997 uvrščena v prvi krog držav za začetek pogajanj, ki so

se 31. marca 1998 tudi uradno začela. (UVI 2007c). 25. oktobra 2002 je Evropski svet v Bruslju uradno ocenil, da bodo v EU v letu 2004 pripravljene vstopiti Slovenija, Ciper, Češka, Poljska, Estonija, Madžarska, Malta, Latvija, Litva in Slovaška. 13. decembra 2002 so se na zasedanju Evropskega sveta v Kopenhagenju s še zadnjimi finančnimi dogovori zaključila pristopna pogajanja z omenjeno deseterico držav kandidatk. Evropski svet je hkrati potrdil, da lahko te države postanejo članice EU 1. maja 2004. 23. marca 2003 so slovenski državljani na referendumu odločili, da naj Slovenija vstopi v Evropsko unijo, 16. aprila 2003 pa je bila v Atenah podpisana Pristopna pogodba (Kezunovič 2003: 9).

Tabela: 3.1.1.1 Pregled odnosov Slovenija – EU

25. junij 1991	Slovenija je razglasila samostojno državo.
23. december 1991	Sprejeta je bila demokratična ustava samostojne Slovenije.
15. januar 1992	EU je uradno priznala neodvisnost Slovenije.
13. april 1992	Vzpostavljeni so bili diplomatski odnosi med Slovenijo in ES/EU.
5. april 1993	Podpisan je bil Sporazum o sodelovanju med ES in RS.
1. september 1993	Sporazum o sodelovanju je vstopil v veljavo.
7. december 1993	Na podlagi sporazuma o sodelovanju sta Slovenija in EU začeli razpravo o podpisu evropskega sporazuma. V tem obdobju so nastali prvi resnejši problemi, ki so vključevali tudi problem kupovanja nepremičnin v Sloveniji s strani tujcev (problemi, povezani z Italijo).
15. marec 1995	Začela so se pogajanja o Evropskem sporazumu o pridružitvi med RS na eni strani in ES in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru EU, na drugi strani.
19. maj 1995	Pogajanja o evropskem sporazumu so se končala.
10. junij 1996	Evropski sporazum je bil podpisan. Na isti dan je Slovenija vložila formalno prošnjo za članstvo v EU.
11. november 1996	Podpisan je bil Začasni sporazum o trgovini in trgovinskih odnosih med ES; ESPJ, EURATOM na eni strani in RS na drugi strani. Začasni sporazum je bil v veljavi od 18. maja 1997 do 1. februarja

	1999, ko je stopil v veljavo evropski sporazum.
3. julij 1997	Voditelji slovenskih parlamentarnih strank (razen SNS) so podpisali poseben sporazum o medsebojnem sodelovanju pri vključevanju Slovenije v EU.
13. julij 1997	Na zahtevo EU je DZ RS spremenil 68. člen ustave kot predpogoj za uveljavitev evropskega sporazuma.
15. julij 1997	Ratifikacija evropskega sporazuma v slovenskem DZ.
16. julij 1997	Evropska komisija je v Agendi 2000 objavila mnenje o prošnji Slovenije za članstvo v EU.
September 1997	Slovenska vlada je sprejela Strategijo RS o vključevanju v EU.
December 1997	Evropski svet je v Luksemburgu potrdil Pristopno partnerstvo kot nov instrument razširjene predpristopne strategije – priprav na polnopravno članstvo v EU.
31. marec 1998	Uradno so se začela pristopna pogajanja za vstop v EU.
April 1998	Slovenski DZ je sprejel odločitev o prioritetni obravnavi evropske zakonodaje z namenom, da se pospeši proces sprejemanja skupnega evropskega pravnega reda oz. njegov prenos v slovenski pravni red.
1. februar 1999	Evropski sporazum je stopil v veljavo; do zamude je prišlo zaradi počasnih ratifikacijskih postopkov v državah članicah EU.
Maj 1999	Slovenska vlada je sprejela nacionalni program za prevzem evropskega pravnega reda do konca leta 2002.
13. december 2002	Pogajanja o vstopu v EU so se formalno končala.
25. marec 2003	Izveden je bil referendum o vstopu Slovenije v EU (ob 60-odstotni udeležbi je vstop v EU podprlo 89,6 odstotka volivcev).
1. maj 2004	Formalni začetek obdobja polnopravnega članstva Slovenije v EU.

Vir: Fink Hafner in Lajh 2005: 55.

3.1.2 Vključevanje v evropske integracije v strategijah Slovenije

Slovenija kot samostojna država je strategijo na področju gospodarskega razvoja prvič celovito oblikovala leta 1995 v dokumentu **Strategija gospodarskega razvoja Slovenije: Približevanje Evropi – rast, konkurenčnost in integriranje**. V strategiji Potočnik, Senjur in Štiblar (1995: 11) ugotavljajo, da je Slovenija gospodarsko srednje razvita država na prehodu v tržno gospodarstvo z demokratičnim političnim sistemom in z gospodarstvom, ki je bilo v letih 1981 do 1992 ekonomsko in institucionalno v globoki krizi.

Menijo, da je velikost in širjenje trga za majhno državo ključno razvojno vprašanje. Mednarodni trg ni vprašanje izbire, temveč nujnost, zato je vključevanja Slovenije v evropske integracije nujno. Prizadevanje Slovenije za vključitev v EU odpira možnost razvojnega dohitevanja s prenosom razvojnih dejavnikov. Če Slovenija ostane zunaj evropskih integracij, je njena razvojna prihodnost precej bolj negotova, verjetnost, da bo kdaj razvojno dohitela povprečje razvitih evropskih držav pa precej zmanjšana. Vendar pa se je potrebno zavedati, da vključitev v evropske integracije ni rešitev sama po sebi. Temeljna strateška opredelitev Slovenije je približevanje Evropi, vprašanje pa je, po kateri poti in časovno kako intenzivno (Potočnik, Senjur, Štiblar 1995: 13).

Kot dejavniki ekonomskega integriranja Slovenije so bili v strategiji prepoznani naslednji zunanji in notranji dejavniki.

Zunanji dejavniki:

- predpisani pogoji za vključitve v integracije,
- razvojni procesi v Evropi (dinamika sprememb v EU, uresničevanje asociacijskih sporazumov z EU),
- spremembe v evropskem ekonomskem prostoru (krčenje in verjetni razpad EFTA v juniju 1995),
- nadaljnje razvijanja centralnoevropske cone svobodne trgovine,
- svetovni razvoj: severnoameriška cona svobodne trgovine in njena širitev na pacifiške države (če se bo ta asociacija širila, se bo posledično tudi EU in bo prej pripravljena absorbirati Slovenijo),

- odnos Zahoda do vzhodne Evrope in Rusije,
- zunanja presoja integracijske primernosti Slovenije (kar je že povezano z notranjimi rezultati Slovenije) (Potočnik in drugi 1995: 19).

Notranji dejavniki:

- uspešnost gospodarskega stabiliziranja,
- skladno in učinkovito gospodarsko usmerjanje,
- zakonodajna ustreznost in primerljivost ter
- demokratičen in stabilen političen sistem (Potočnik in drugi 1995: 19).

Omenjeni notranji dejavniki v veliki meri sovpadajo s političnimi merili¹⁵ za vstop v Evropsko unijo, ki jih je Evropski svet v Kopenhagenu določil leta 1993, dve leti kasneje pa jih je dopolnil še Evropski svet v Madridu.

Kljub temu, da je bilo približevanje Slovenije Evropski uniji v isti strategiji omenjeno kot »strateško najpomembnejše vprašanje«, je bila omenjena tudi potreba po izračunavi koristi in stroškov tovrstne odločitve.

Strategija je bila pripravljena s strani večjega dela slovenske makroekonomske stroke, sprejela jo je vlada, podprl pa jo je tudi slovenski parlament.

Ker pa je bila hitrost integriranja v EU v času nastanka prve gospodarske strategije še dokaj negotova, so avtorji razmišljali tudi o možnih alternativah vključevanju. Potočnik, Senjur in Štiblar (1995: 22) so tako menili, da so pomembna še druga prizadevanja za ekonomsko povezovanje Slovenije s svetom. Sklenitev sporazuma o coni svobodne trgovine z državami Cefte je že omenjena kot del strategije poti

---

¹⁵ Skladno z 49. členom Pogodbe o Evropski uniji (PEU - Maastrichtska pogodba) lahko vsaka evropska država zaprosi za članstvo v EU, če spoštuje človekove pravice in temeljne svoboščine, načela svobode, demokracije in pravne države, to je načela, ki so skupna državam članicam (6.1 člen PEU). Toda pristop je možen le, če določena evropska država izpolnjuje vsa pristopna merila, ki jih je leta 1993 določil Evropski svet v Kopenhavnu, leta 1995 pa jih je Evropski svet v Madridu še okrepil. Ti kriteriji so:

- politični: stabilne institucije, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, človekove pravice in spoštovanje zaščite manjšin;
- gospodarski: delujoče tržno gospodarstvo in sposobnost obvladovanja konkurence in tržnih sil v EU;
- sposobnost države, da sprejme obveznosti članstva in se zavzema za cilje politične, gospodarske in denarne unije;
- prevzem pravnega reda (celotne evropske zakonodaje) in učinkovito izvajanje le-tega s primernimi upravnimi in pravosodnimi strukturami (UVIa).

približevanja EU, pri čemer so njeni omejeni dometi znani. V Evropi obstaja iz preostalih štirih članic sestavljena Efta, vendar včlanitev vanjo zaradi skromne medsebojne trgovinske menjave za Slovenijo nima pomembnega neposrednega ekonomskega pomena (delež preostalih članic Efte v slovenski trgovini je manj kot 2%), ima pa pomembne posredne ekonomske in politično demonstrativne učinke. Kot potencialni partnerji ostajajo države, s katerimi smo že imeli močno razvejane gospodarske tokove – vzhodna Evropa in države nekdanje Jugoslavije. S slednjimi slovenska strategija ne predpostavlja ničesar več kot ponovno vzpostavitev normalnih izvožno-uvoznih tokov blaga in storitev, podpis sporazumov o vzpostavitvi con svobodne trgovine, kjer bo to v obojestranskem interesu, in morebitne manjše kapitalske prilive v bolj oddaljeni prihodnosti (Potočnik in drugi 1995: 23).

Med bilateralnimi povezavami so v okviru iskanja bolj konjunkturih trgov, kot je Evropa, lahko cilji neevropski del OECD (Japonska, države Commonwealtha), azijski tigri, Latinska Amerika, Bližnji in Daljni vzhod, čeprav v vseh teh primerih razdalje (transportni stroški, informacije) v veliki meri zavirajo intenzivnejšo menjavo (Potočnik in drugi 1995: 23).

Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije iz leta 1995 je leta 1996 sledila **Strategija ekonomskih odnosov s tujino**, v uvodu katere je bilo zapisano, da gre za podrobneje analiziran proces približevanja slovenskega gospodarstva EU kot najrealnejši razvojni možnosti. Svetličič v strategiji omenja tudi alternative¹⁶, ki so na voljo Sloveniji, če se za vključitev v EU ne odloči, vendar analiza le-teh pokaže, da so manj ugodne za slovensko gospodarstvo kot članstvo v EU.

Strategija RS za vključevanje v EU iz leta 1997 je kot najpomembnejše cilje Slovenije pri vključitvi v Evropsko unijo identificirala:

1. utrditev demokratičnega političnega sistema in okrepitev delovanja tržnega gospodarstva;
2. pospešitev družbenega in gospodarskega razvoja Slovenije;
3. okrepitev političnega in gospodarskega sodelovanja z državami članicami Unije;
3. okrepitev ugleda in pogajalske moči ter utrditev varnostnega in

---

¹⁶ Tukaj omenjene alternative podrobneje opisujem v poglavju 3.3.

mednarodnopravnega položaja Slovenije v Evropi in svetu;

5. utrditev mednarodne identitete Slovenije kot miroljubne in v integracijske procese usmerjene države.

Ugotovljeno je bilo, da bo Slovenija te cilje na dolgi rok lažje uresničevala kot polnopravna članica Evropske unije, saj so naštetih cilji hkrati tudi načela, vrednote in cilji Evropske unije.

Hkrati je Slovenija v strategiji izrazila svojo odločenost za polnopravno članstvo v Evropski uniji in pripravljenost za dolgotrajen proces prilagajanja gospodarski, pravni, organizacijski in socialni strukturi Evropske unije. V skladu s tem in z namenom čim hitrejše in čim bolj skladne vključitve v Evropsko unijo so bili v pristopni strategiji jasno določeni cilji in časovni okvir slovenskega vključevanja v Evropsko unijo, opredeljeno področje prilagajanja in potrebne reforme ter oblikovani podrobni programi aktivnosti za uspešno izvedbo procesa prilagajanja.

3.2 Prednosti in slabosti vključevanja Slovenije v EU

Kot sem že omenila, Svetličič (v Haček in Zajc 2006: 22) meni, da je majhnim državam usojena močna integriranost v svetovno gospodarstvo. Stroški outsiderstva oz. preferiranja ozko pojmovane nacionalne suverenosti pred tesnim mednarodnim sodelovanjem so po njegovem mnenju enostavno previsoki.

Vsako vključevanje v mednarodno gospodarstvo seveda potegne za sabo določene stroške. Pri tehtanju argumentov za integriranje v EU in proti njemu pa je treba primerjati stroške neintegriranja (ki so praktično koristi integracije) s stroški integriranja. Četudi so stroški vključevanja visoki, lahko ob še višjih stroških neintegriranja prevesijo tehtnico v prid integriranja (Svetličič v Haček in Zajc 2006: 15). Ker je Slovenija država v tranziciji je bilo potrebno večino reform, ki so bile potrebne za vstop v EU, izvesti tudi, če vanjo ne bi vstopili. Šlo je predvsem za demokratizacijo, uvajanje tržnega gospodarstva, privatizacijo, sprejem svetovnih in regionalnih standardov ipd. (Svetličič v Haček in Zajc 2006: 12).

Nanašajoč se na statične učinke integracije, ki sem jih opisala v teoretičnem delu

naloge, so ocene, ki so bile narejene za Slovenijo pokazale, da naj bi dejavniki, ki delujejo v smeri ustvarjanja trgovine, pretehtali tiste, ki delujejo v smeri odvratanja trgovine (UMAR 1997).

Veljalo pa je opozoriti, da tudi če gospodarstvo države po integriranju pridobi, se pravi, da se blaginja, razvoj, inflacija, trgovinska bilanca izboljša, ni nujno, da pridobijo vse panoge. Nekatere pridobijo, nekatere izgubijo, nekatere pridobijo kratkoročno, a izgubijo dolgoročno in obratno. Poleg ekonomskih so pomembni tudi politični, socialni, kulturni in varnostni vplivi (Svetličič v Haček in Zajc 2006: 15).

Na temelju modela splošnega ravnotežja sta Potočnik in Majcen (Svetličič 1996a: 326) ugotovila, da so med sektorji, ki bodo po vključitvi Slovenije v Evropsko unijo največ pridobili, naslednji:

- vozila in plovila,
- ribiški proizvodi,
- gradbena dela,
- kovine in izdelki,
- usnje in usnjeni izdelki,
- stroji in naprave,
- električna in optična oprema,
- trgovinske, finančne, prometne, zavarovalniške in ostale storitve.

Med tistimi, ki bi lahko največ izgubili, pa so:

- energetske surovine,
- kmetijski in gozdarski proizvodi,
- hrana, pijače in toaletni izdelki,
- celuloza in papir,
- izdelki iz nafte ter
- kemikalije in kemični izdelki.

Tretja skupina so izdelki, pri katerih so učinki še mnogo bolj odvisni od politike vlade.

To so:

- tekstil in oblačila,
- les in lesni izdelki,
- leseno pohištvo,
- guma in izdelki iz plastike itd.

Ti izračuni so upoštevali samo učinke znižanja carin, ne pa tudi drugih učinkov pridruževanja, ki so še pomembnejši (Svetličič 1996a: 326).

Poleg učinkov na gospodarstvo posamezne države ni zanemarljivo povedati, da unija tudi kolektivno dvigne blaginjo svojih članic in s tem tudi svetovno. Posamezna članica sicer lahko nekaj izgubi, a druga dobi več, tako da je skupen rezultat pozitiven. Nečlanice zaradi oblikovanja carinske zveze utrpijo izgubo dela blaginje, toda koristi carinske zveze to odtehtajo. Na drugi strani pa preusmeritev trgovine, do katere tudi pride, zmanjšuje blaginjo članic, tretjih držav in celotnega sveta. Poceni proizvajalec bo, v primeru ustvarjanja trgovine, izvozil svoje izdelke v države z visoko ceno proizvodnje, ponavadi v tiste, ki so pred integracijo proizvajale pod visoko zaščito carin. Po ukinitvi le-teh pa je postal uvoz cenejši kot zaščiten lokalna proizvodnja (Svetličič v Haček in Zajc 2006: 15).

Pridruževanje EU bi tako lahko prineslo tako pozitivne kot negativne učinke na slovensko gospodarstvo (Svetličič 1996a: 324). Raven zunanjetrgovinske zaščite je bila že pred vstopom Slovenije v EU dokaj nizka in Slovenija je bila že precej odprta. Po deležu izvoza in uvoza v BDP in po produktni strukturi blagovnih tokov se je lahko primerjala z državami članicami EU (UMAR 1997). Pridruževanje zaradi tega razloga ni pomenilo bistvenega dodatnega zmanjševanja carinskih pregrad, kar bi spodbudilo dodaten izvoz na trg EU, ki bi nadomeščal dražjo lokalno proizvodnjo. Slovenija je na izvozni strani prednosti ukinitve carin uporabila že pred formalno pridružitvijo (Svetličič 1996a: 324). Pomembnejši so torej dinamični oz. dolgoročni učinki, ki so trenutno zaradi njihove narave še nemerljivi.

3.3 Alternative

Slovenski strokovnjaki so v večini že od začetka procesa približevanje Slovenije Evropski uniji poudarjali, da kljub nekaterim negativnim posledicam, ki bi jih utegnili

imeti članstvo Slovenije v EU, druge prave alternative ni. Med možnostmi, ki pa so bile bolj teoretične oz. nekatere samo začasne postaje pred dejanskim vstopom v EU, so bile identificirane naslednje: (Svetličič 1996d: 34)

1. Priključitev Efti ali kakšni drugi integracijski skupini, ki z odpravljanjem omejitev regionalnemu sodelovanju spodbujajo gospodarski razvoj.

Ker geografska lega pri vključevanju v regionalne integracije igra odločujočo vlogo, bi bila priključitev Efti prvi izbor, vendar pa izkušnje kažejo, da je bila ta do sedaj le čakalnica za vstop v EU, poleg tega je imela v tistem času le še štiri članice¹⁷ in je torej šlo za dokaj majhen trg. Hkrati je bila Efta močno povezana z EU, kar bi pomenilo, da bi sodelovanje v Efti dejansko pomenilo upoštevanje EU standardov, vendar bi bilo Sloveniji onemogočeno njihovo soustvarjanje. Vključevanje v Efto bi torej v veliki meri pomenilo zgolj odloženo včlanitev v EU in posledično tudi na daljši rok razporejene stroške vključevanja, kar je bilo v času tovrstnih odločitev za Slovenijo precej pomembno (Svetličič 1996d: 34). Gre torej za drugo najboljšo rešitev, za počasnejšo *de facto* integracijo v sistem poslovanja z EU. Obenem ta rešitev pomeni, da bodo nekateri stroški integracije v EU, če se predpostavi, da Efta ne bo preživela, nastopili šele kasneje. Odlaganje stroškov (in s tem nujno tudi koristi) se zdi mnogim kar privlačno. Varnostni stroški v tem primeru so seveda bistveno višji (ibid.).

Ekonomsko gledano je trgovanje med Slovenije in Efto mogoče razdeliti v štiri obdobja. Po začetnem skromnem obsegu menjave je Efta postala za Slovenijo relativno pomemben trgovinski partner šele v osemdesetih letih. Temu je sledil rahel upad medsebojne menjave, ki je bil posledica razpada bivše Jugoslavije in negotovosti na tem področju. V obdobju samostojnosti Slovenije se je menjava povečala bolj kot kadarkoli prej, vendar pa je usahnila s prestopom treh držav¹⁸ (med njimi za Slovenijo najpomembnejše trgovinske partnerice v Efti – Avstrije) iz Efte v EU (Bobek 2002: 266).

Druga pomembnejša alternativna regionalna integracija za Slovenijo je Cefta¹⁹.

---

¹⁷ Islandija, Norveška, Švica in Liechtenstein

¹⁸ Finska, Švedska in Avstrija so se Evropski uniji pridružile leta 1995.

¹⁹ Cefta ima danes osem držav članic: Albanijo, Bosno in Hercegovino, Črno Goro, Hrvaško, Makedonijo,

Slovenija se ji je pridružila leta 1996 z namenom spodbuditve trgovanja s srednje in vzhodno evropskimi državami. Cefta je za Slovenijo predstavljala tržišče, ki je absorbiralo manj kot 10 odstotkov celotnega izvoza Slovenije (Bobek 2002: 269), vendar je bila kljub temu po obsegu menjave za Slovenijo bila na tretjem mestu med integracijami: daleč je zaostajala za EU in dosegala približno polovico obsega menjave z Efto. Položaj se je spremenil leta 1995, ko je Efta doživela osip članstva in jo je Cefta po obsegu menjave prvič prehitela (Bobek 2002: 269). Leta 2001 je Cefta postala tretja največja trgovinska partnerica Slovenije, takoj za Evropsko unijo in Hrvaško (Phillips in Ferfila 2002: 41).

Pridružitve kakšni drugi regionalni skupini je sicer precej abstraktna, vendar večina skupin dejansko nima formalnih ovir za neregionalne člane. Kljub temu takšna odločitev ni najbolj verjetna, predvsem zaradi razdalje tako v geografskem kot kulturno-političnem smislu. Prav tako Slovenija ne sodeluje posebej intenzivno z nobeno takšno skupino (Svetličič 1996d: 34).

2. Nepriključitev katerikoli regionalni integraciji prinaša dve možnosti:

- a. enostranska liberalizacija zunanje trgovine in drugih ekonomskih odnosov (t.i. nediskriminatorna liberalizacija) ob dejanskem prevzemanju vseh glavnih standardov trgovinskega bloka, s katerim država največ trguje (navzven naravnani globalni mednarodni scenarij)

Prednost te alternative je v tem, da lahko država na ta način uživa prednosti globalne razporeditve virov, medtem ko se z vstopom v regionalno skupnost pri tem precej omeji. Slaba stran 'neodvisnosti' je v tem, da bi se na ta način Slovenija odrekla nekaterim prednostim 'skupinske dinamike' tj. skupne zunanje tarife in nekaterih drugih varovalnih ukrepov. Tak pristop bi dopuščal neomejen uvoz od vsepovsod, Slovenija pa bi bila še zmeraj izpostavljena uvoznim omejitvam drugih (UVI 2005). Država s tako strategijo bi morala biti celo bolj liberalna kot pa če se vključi v integracijo, kjer veljajo skupne carine in nekateri neoprotekcionistični ukrepi skupine v odnosu do nečlanice (Svetličič 1996d: 35). To za majhno državo ni realna možnost, za Slovenijo, ki je tako zelo odvisna od izvoza svojega blaga, pa je še posebej

---

Moldavijo, Srbijo in Kosovo. Pred vstopom v Evropsko unijo so bile članice še Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija, Romunija in Bolgarija.

tvegana (UVI 2005).

b. navznoter naravnana strategija razvoja (avtarkija v ekstremnem primeru)

Navznoter naravnano strategijo lahko razumemo kot strategijo dohajanja, temelječo na argumentu „mladih industrij“. Začetna zaščita mladih industrij daje manj razvitim državam možnost razvijati tiste dele industrije, s katerimi lahko konkurirajo samo, če jih sprva zaradi razvojnega zaostanka lahko začnejo razvijati ob dodatni zaščiti. Takšne strategije praviloma ne dajejo zelenih rezultatov (Svetličič 1996d: 35). Avtarkija kot ekstremni primer zaprtega gospodarstva pa za državo kot je Slovenija, dejansko ni možna, saj ta izvozi skoraj 77 odstotkov svoje proizvodnje. Ko so varovalni ukrepi enkrat vzpostavljeni, se jih je težko otresti, zavarovano gospodarstvo ali razdrobljen majhen trg pa le redko (p)ostane konkurenčen (UVI 2005). Želeni rezultati bi tako lahko bili doseženi samo z uvozom tehnologije oz. tujega kapitala ali pa je treba dovoliti tudi neposredna tuja vlaganja, ki pa razmejitev do globalne možnosti precej zabrišejo (Svetličič 1996d: 35).

Nobena od naštetih alternativ ne ponuja veliko. Svetličič (Svetličič 1996d: 36) povzame, da če se Evropa integrira in si skoraj vse bivše socialistične države srednje Evrope prizadevajo čimprej pridružiti se temu procesu, potem je moč sklepati, da majhna evropska država kot je Slovenija, nima mnogo izbire – stopnja njene ekonomske funkcionalne integracije z EU je tako in tako bistveno višja kot stopnja integracije katere koli srednjeevropske države. Alternativne sicer obstajajo, vendar bolj teoretično kot praktično.

4. Slovensko javno mnenje

V uvodu sem zapisala, da je slovensko javno mnenje vseskozi pozitivno naravnano do odločitve o vključitvi Slovenije v Evropsko unijo. Kljub temu so v nekajletnem procesu pridruževanja tudi meritve javnega mnenja zaznale nihanja, ki pa so bila običajno rezultat notranjepolitičnih dogodkov v državi oz. dogajanj v Evropski uniji nasploh.

Za indikator slovenskega javnega mnenja o vstopu Slovenije v EU sem izbrala dve javnomnenjski raziskavi, ki v Sloveniji potekata kontinuirano in skupaj zajameta celotno obdobje, ki sem ga zastavila za okvir raziskovanja.

- *Slovensko javno mnenje – evropske orientacije*. V okviru projekta SJM je bilo v obdobju od 1988 opazovan odnos prebivalcev Slovenije do približevanja Evropi. V raziskavah do 1990 je šlo za odnos do pridruževanja Jugoslavije EGS, kasneje pa za pridruževanja Slovenije Evropski skupnost.
- *Politbarometer CJMMK* je mesečna telefonska anketa na vzorcu 1000 telefonskih naročnikov, ki je potekala od 1. januarja 1995 in od marca 1995 naprej beleži odzive javnosti na aktualne vidike evropskega pridruževanja.

4.1 Raziskava Slovensko javno mnenje – evropske orientacije

Pomemben vir podatkov za presojo o evropski usmerjenosti prebivalstva Slovenije je raziskava Slovensko javno mnenje (Toš 1997: 21). Zasnovana je na reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev Slovenije. Gre za najširšo longitudinalno družboslovno empirično raziskavo v Sloveniji, ki jo od leta 1968 izvaja Center za raziskovanje javnega mnenja. Raziskava je že iz začetka sedemdesetih let posredno spremljala vidike vključevanja Slovenije oz. Jugoslavije v evropske integracije, še posebej v okviru t.i. medsystemskih primerjav, ki v medletnih presekih pokažejo, kako prebivalci Slovenije ocenjujejo razmere v lastnem družbenem okolju in razmere v svetovnem okolju (ibid.)

V raziskavi SJM je bilo prvič neposredno zastavljeno vprašanje evropske orientacije v SJM89 v okviru razvojnih ciljev, kjer je bila formulirana opcija "vključitev v EGS". V kasnejšem obdobju pa je raziskava pogosteje posegala v to problematiko (ibid.)

Ker tretja hipoteza, ki sem si jo zastavila v uvodu diplomskega dela, govori, da je slovensko javno mnenje do vstopa Slovenije v EU pretežno usklajeno s stališči slovenskih strokovnjakov, v nadaljevanju na kratko predstavljam rezultate javnomnenjskih raziskav v izbranem časovnem obdobju, ki predstavljajo odnos

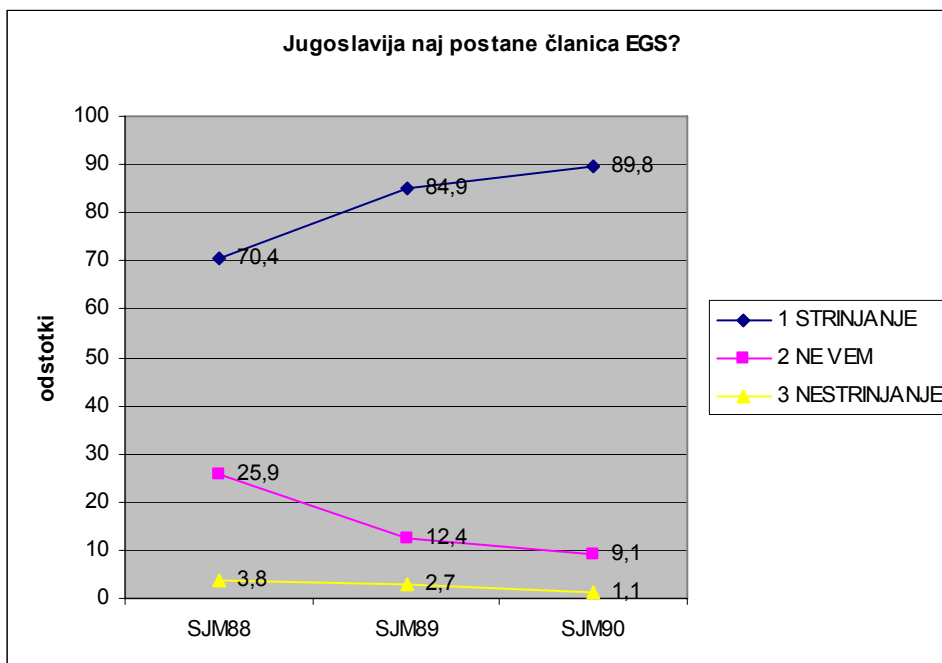
slovenske javnosti do EU in vključevanja Slovenije v EU. Večje spremembe v javnem mnenju potem primerjam s stališči, ki so jih v tistem obdobju izražali izbrani strokovnjaki.

4.1.1 Predstavitev rezultatov 1988 do 1995

Slovensko javno mnenje je bilo ves čas procesa približevanja Slovenija EU naklonjeno vključitvi države v EU. V nadaljevanju prikazane slike prikazujejo odgovore na vprašanja, ki so se nanašala na odnos Slovencev bodisi do članstva v EU bodisi na koristnost tovrstne odločitve.

Slika 4.1 prikazuje odgovore na vprašanje ali naj Jugoslavija postane članica EGS, ki je bilo del raziskave SJM v letih 1988, 1989 in 1990. Iz meritev v treh časovnih presekih 88 – 90 sledi, da se je v pripravi do osamosvajanja med prebivalci Slovenije utrdilo prepričanje, da je izhod iz krize v evropski integraciji (Toš 1997: 22). Naklonjenost Slovencev do vključitve v EGS je namreč iz leta v leto naraščala. Če se je leta 1988 s trditvijo strinjalo dobrih 70 odstotkov anketiranih, se je odstotek leta 1989 povzpел že na 84,9 odstotka, leto kasneje pa celo na 89,8 odstotka vseh anketiranih. Pomemben padec je opaziti pri številu neopredeljenih, ki se iz 25,9 odstotka v letu 1988, zmanjšajo na polovico vrednosti (12, 4 odstotka) leta 1989 in leta 1990 štejejo le še 9,1 odstotka anketiranih. Število tistih, ki članstvu v EGS nasprotujejo, se v treh letih zmanjša le minimalno, iz česar je mogoče sklepati, da je določen odstotek populacije v svojo odločitev trdno prepričan.

Slika 4.1.1.1 Rezultati raziskave SJM za leta 1988, 1989 in 1990

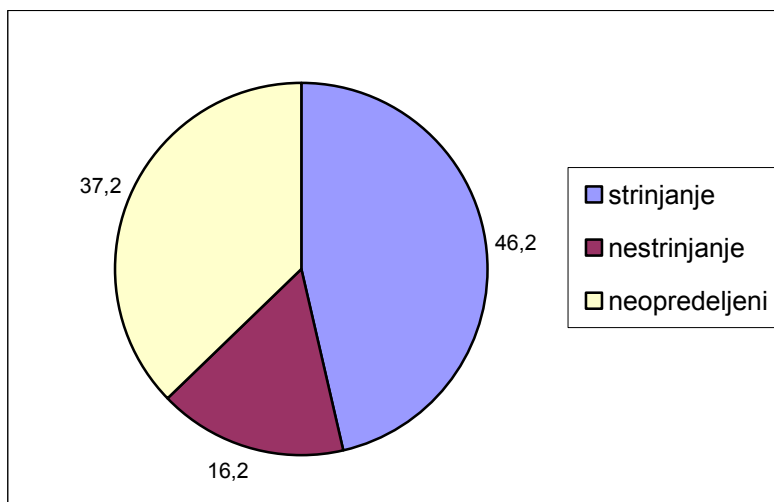
Situacija je nekoliko spremenjena takoj po osamosvojitvi Slovenije. V okviru mednarodne raziskave vrednot (SJM92/1) je potekala meritev razumevanja globalizacije in odpiranje v širši evropski prostor s pomočjo dveh trditev²⁰. Skoraj polovica anketiranih (46,2 odstotka) se strinja z evropsko usmeritvijo Slovenije, kar 37,2 odstotka anketiranih pa pridruževanje Evropski uniji vidi kot konec nacionalne, zgodovinske in kulturne identitete. Velik delež anketiranih (16,2 odstotka) ostaja neopredeljenih. Spremembo razpoloženja v javnem mnenju glede na predhodno raziskavo, ki je bila opravljena pred osamosvojitvijo Slovenije, bi lahko pripisali slabšemu gospodarskemu položaju v državi s katerim se je zaradi izgube jugoslovanskih trgov morala soočiti Slovenija in je bil v tem obdobju najbolj pereč. Hkrati pa je negativen priokus verjetno pustilo obotavljanje EU glede priznanja Slovenije kot neodvisne države. Nezanemarljiv dejavnik je vsekakor tudi občutek izgube pravkar pridobljene nacionalne suverenosti, če bi razpadu Jugoslavije takoj

²⁰ *Trditev A:* Če naj bi bila Slovenija kot evropska država resnično združena z drugimi državami v skupnosti, bi to pomenilo konec njene nacionalne, zgodovinske in kulturne identitete...

Trditev B: Samo resnično združena Evropa lahko ščiti nacionalno, zgodovinsko in kulturno identiteto Slovenije...
Trditev A sem označila kot nestrinjanje z vstopom Slovenije v Evropsko unijo, trditev B pa kot strinjanje z vstopom Slovenije v EU.

sledilo vključevanje v neko drugo skupnost. Večina anketirancev v tistem času namreč ni vedela veliko o EU, njenem delovanju ali celo procesu približevanja.

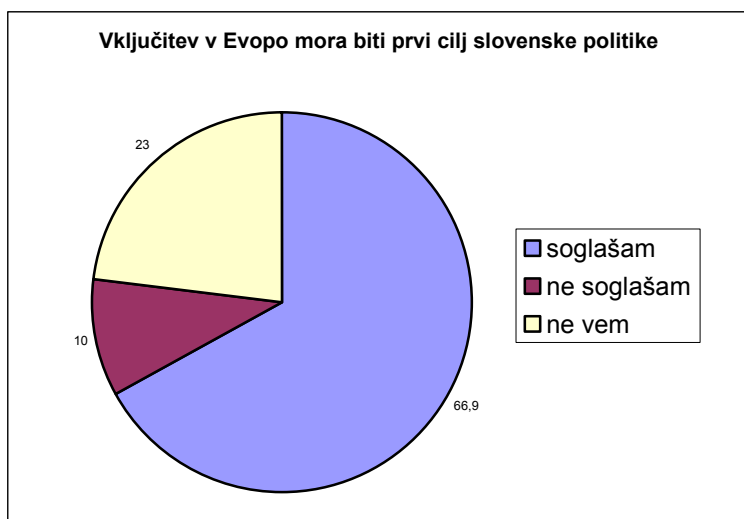
Slika 4.1.1.2 Rezultati raziskave SJM za leto 1992 – Odgovori na vprašanja o globalizaciji in odpiranju v širši evropski prostor

*glej opombo 20 na strani 45.

Raziskava SJM izvedena leta 1993 je začela serijo pozitivnih rezultatov javnega mnenja o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo, ko se je strinjanje Slovencev z včlanitvijo v EU le redko spustilo pod 50 odstotkov. Tega leta se je s članstvom v EU strinjalo kar 66,9 odstotka anketiranih, nasprotovala mu je zgolj desetina, neopredeljenih pa je bila slaba četrtnina vseh anketirancev (23 odstotkov).

Slika 4.1.1.3 Rezultati raziskave SJM za leto 1993

Slika za zadnja tri leta (1994, 1995 in 1996), ko je bilo anketirancem zastavljeno vprašanje Ali bi Sloveniji koristilo ali ji ne bi koristilo, če bi postala polnopravna članica EU, se nahaja v prilogi diplomske naloge. Rezultati kažejo visoko strinjanje anketirancev z usmeritvijo Slovenije proti evropskim integracijam, natančneje EU. Strinjanje s koristnostjo članstva v EU je najvišje leta 1994, ko znaša 65 odstotkov, za okrog 10 odstotkov se zniža v letu 1995 in spet dvigne na skoraj 60 odstotkov v letu 1996. Da članstvo v EU Sloveniji ne bi koristilo v letu 1994 meni le okrog 6 odstotkov anketirancev, kar 20 odstotkov v letu 1995 in 14 odstotkov v letu 1996. Padeč podpora pridruževanje Slovenije Evropski uniji in povečano nasprotovanje letje je rezultat italijanskih zahtev po vrnitvi nepremičnin italijanskim optantom, s katerimi so pogojevali pristanek na pridruženo članstvo Slovenije v Evropski uniji. Izsiljevanje v Sloveniji seveda ni bilo dobro sprejeto, razpoloženje pa je vplivalo tudi na podporo Slovenskemu pridruževanju Evropski uniji, saj jo je Italijo kot njena članica do neke mere simbolično in realno identificirala.

4.2 Raziskava Politbarometer

Analizo slovenskega javnega mnenja zaradi dostopnejših rezultatov in primernosti Politbaromentra nadaljujem z drugo javnomnenjsko raziskavo.

Politbarometer je redna mesečna telefonska raziskava na vzorcu 1000 telefonskih naročnikov (Toš 1997: 3). Potekala je od januarja 1995 do decembra 2005 (CJJMMK 2007), v okviru diplomskega dela pa so relevantni podatki, ki so bili zbrani od leta 1997²¹ do marca 2003, ko so se Slovenci na referendumu izrekli v podporo slovenskemu vključevanju v Evropsko unijo.

Predstavljeni rezultati so pridobljeni na osnovi odgovorov na vprašanji *“Ali mislite, da bi Sloveniji koristilo ali ne bi koristilo, če bi postala polnopravna članica Evropske unije?”* in *»V primeru referendumu za vstop v EU, bi glasoval/-a ...«*

4.2.1 Predstavitev rezultatov 1997 do 2003

Grafični prikazi gibanja slovenskega javnega mnenja, ki sem jih oblikovala na podlagi rezultatov raziskave Politbarometer, se nahajajo v prilogi diplomskega dela. Na tem mestu sledi opis rezultatov analize raziskave.

Za celotno obdobje od leta 1997 do leta 2003 velja, da se Slovenci v veliki meri strinjajo s tem, da bi za Slovenijo bilo koristno, če bi se pridružila Evropski uniji. Takšnega mnenja je v povprečju več kot 50 odstotkov državljanov, nestrinjanje s to trditvijo pa povprečno izraža 30 odstotkov anketiranih državljanov.

V začetku leta 1997 bi v primeru referendumu za vstop v EU »za« glasovalo 55 odstotkov vseh anketirancev, odstotek pa je do konca leta narasel na dobrih 60 odstotkov. Vstopu v EU je v začetku leta nasprotovalo dobrih 26 odstotkov, proti koncu leta pa se je odstotek zmanjšal za 5 odstotnih točk. V prid članstvu Slovenije v EU se je javno mnenje dvignilo ob ugodni oceni Evropske komisije o pripravljenosti za vstop, ki je bila objavljena julija tega leta.

Raziskava Politbarometer v naslednjih dveh letih ne zabeleži bistvenih sprememb v rezultatih odgovorov na vprašanji o koristnosti članstva Slovenije v EU in odločitvi na morebitnem referendumu o članstvu Slovenije v EU. Podpora članstvu prvič upade

---

²¹ Kakšno je bilo javno mnenje v Sloveniji pred letom 1997 prikazujem s pomočjo raziskave Slovensko javno mnenje v poglavju 4.1.

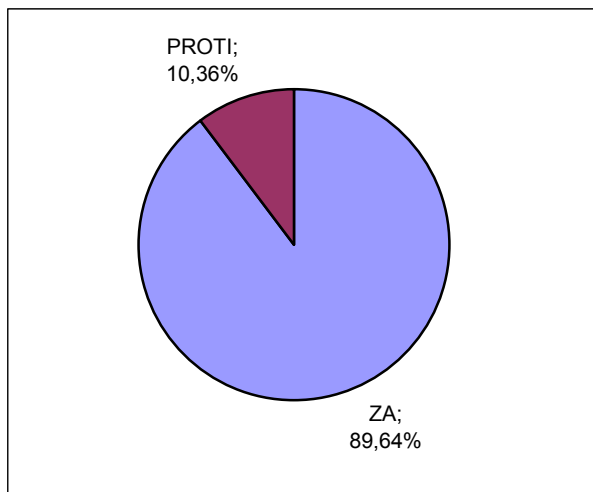
konec leta 2001. V tem času je bilo sprejeto Letno poročilo Evropske komisije o napredku Slovenije za leto 2001, v katerem je napredek Slovenije sicer na splošno ocenjen pozitivno, vendar je Slovenija prejela opozorilo, ki se je nanašalo na neučinkovito regionalno politiko, hkrati pa je bilo omenjeno naraščajoče število primerov policijskega nasilja.

Leta 2002 je bila podpora Slovencev vstopu Slovenije v EU najnižja, vendar kljub temu še vedno na relativno visoki ravni. Marca 2001 je padla na najnižjo raven, tj. na manj kot 40 odstotkov in se skoraj izenačila z nasprotovanjem članstvu v EU, ki je takrat znašalo kar dobrih 37 odstotkov vseh anketiranih. Močan padec podpore so v tem času pripisovali precej neugodni finančni strategiji za izvedbo širitve, ki jo je objavila Evropska komisija in je bila v vseh državah kandidatkah sprejeta z razočaranjem. Na zamajano zaupanje je gotovo vplivalo tudi splošno slabše stanje evropskega gospodarstva in ukrepi v jeklarski industriji, ki so napovedovali omejitve za slovensko jeklarstvo.

Zadnje raziskave javnega mnenja o bodočem članstvu Slovenije v Evropski uniji so bile izvedene v treh mesecih pred referendumom. Od aprila 2002 se je podpora slovenskemu članstvu stalno zviševala (rahlo je padla le januarja 2003) in marca dosegla 70 odstotkov. Takrat je članstvu v EU nasprotovalo le še 17 odstotkov vseh anketiranih, neopredeljenih pa je bilo 13 odstotkov.

Rezultat referendumu o pristopu Republike Slovenije k Evropski uniji, ki je bil izpeljan 23. marca 2003, je le še potrdil rezultate javnomnenjskih raziskav. Za pristop Slovenije k Evropski uniji je namreč glasovalo 89,64 odstotka volilnih upravičencev, proti pa 10,36 odstotka volilnih upravičencev.

Slika 4.2.1.1 Izid referenduma o pristopu Slovenije k Evropski uniji

4.3 Sklep

Kot je razvidno iz analize slovenskih javnomnenjskih raziskav SJM in Politbarometer, ki sta kontinuirano spremljali javno mnenje v procesu pridruževanja Slovenije Evropski uniji, je bilo to vseskozi bolj kot ne naklonjeno članstvu Slovenije v EU.

Pred razpadom Jugoslavije je bila Evropska unija obravnavana kot rešitev iz jugoslovanskega kotla in strinjanje s članstvom v njej je bilo visoko. Takoj po osamosvojitvi se naklonjenost evropski integraciji nekoliko zniža, kar pripisujem občutku dragocenosti šele pridobljene nacionalne suverenosti pa tudi obotavljanju EU pri priznavanju slovenske samostojnosti. Nižja podpora je prav tako lahko rezultat nesposobnosti EU pri reševanju konflikta v Jugoslaviji. Javno mnenje se nekoliko dvigne in stabilizira na okrog 50 odstotkih (ZA članstvo Slovenije v EU) po letu 1993. Nihanja, ki nikoli niso drastična, predvsem pa ne dolgotrajna, so od te točke naprej odvisna le še od aktualnega političnega in socialno-ekonomskega dogajanja bodisi v notranji državni politiki, bodisi v politiki Evropske unije do Slovenije ali dogodkov v svetovnem gospodarstvu, ki na ta odnos vplivajo.

Do podobnega zaključka pride tudi Svetličič (1996c: 32), ki meni, da je javno mnenje glede EU močno pod vplivom trenutnih političnih in gospodarskih razmer, informiranosti in preteklih izkušenj, imuno pa ni niti a razprave o prihodnosti znotraj Unije same. Trdi tudi, da je umirjena podpora pridružitvi EU posledica idealističnih in

naivnih predstav o EU v času osamosvajanja in kasnejšega trdega pristanka in soočenja z resnico.

Trditev, s katero zaključi svoje razmišljanje "bližje kot je EU, bolj se ljudje zavedajo njenih konkretnih vplivov" (Svetličič 1996a: 33) pa je tista, ki razloži zakaj je bila podpora Slovencev EU najnižja prav v letu, ko so se pogajanja o članstvu Slovenije v EU bližala koncu.

5. Odnos slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo

Analiza odnosa izbranih slovenskih strokovnjakov do vključevanja Slovenije v EU predstavlja osrednji empirični del diplomskega dela. Lotila sem se je s pomočjo analize člankov, ki so bili objavljeni v dnevnikih in tedenskih časopisih ter strokovnih in znanstvenih revijah ter zbornikih.

V prvi fazi sem članke razvrstila v tri skupine: *pozitivne* (tiste, ki pri vstopu Slovenije v EU vidijo več pozitivnih učinkov), *negativne* (tiste, ki pri vstopu Slovenije v EU vidijo več negativnih učinkov) in *nevtralne* (tiste, ki sicer uravnoteženo naštevajo pozitivne in negativne učinke članstva Slovenije v EU, vendar lastnega mnenja ne izrazijo). Na podlagi te razvrstitve sem ugotavljala konsistentnost odnosa posameznega avtorja do vključevanja Slovenije v EU. Nekonsistenten odnos enega izmed avtorjev sem tudi podrobneje razčlenila.

Zatem sem identificirala največkrat uporabljane argumente, s katerimi so avtorji podprli svoje stališče in na podlagi teh oblikovala modele argumentacij. Posamezne argumente, ki so bili uporabljeni v člankih, sem na podlagi ustreznosti posameznemu modelu uvrstila v končni prikaz.

5.1 Vzorec

Strokovnjaki, katerih stališča do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo sem analizirala oz. primerjala, so predvsem univerzitetni profesorji in raziskovalci na

inštitutih, ki so poklicani za pisanje o tekočem dogajanju v državi in razkrivanju svojih stališč do pomembnih družbenih vprašanj. Izbiranja sem se lotila na podlagi pregleda področij raziskovanja, ki so objavljena na spletnih straneh fakultet, in izbrala tiste, katerih področje je vključevalo Evropsko unijo. Po pregledu bibliografij izbranih strokovnjakov, ki so dostopne preko sistema COBISS, sem izbrala članke, ki so zadevali tematiko vključevanja Slovenije v EU, predvsem iz ekonomskega vidika, in hkrati ustrezali izbranemu časovnemu okviru. Zaradi smiselnosti analize, predvsem pa v izogib preveliki razdrobljenosti zaključkov in možnosti primerjanja, sem iz vzorca izključila tiste, katerih področje raziskovanja je sicer bilo povezano s slovenskim vključevanjem v EU, vendar je bilo ozko specializirano²² in se je osredotočalo le na izbrani, pretežno neekonomski vidik. Strokovnjaki, ki sem jih izbrala na tak način, so v člankih v večji meri zajeli širok spekter ekonomskih posledic slovenskega članstva v EU oz. je njihovo razmišljanje bilo bolj splošne narave. Prvoten seznam je obsegal 23 strokovnjakov, vendar sem jih v nadaljnjem postopku in prebiranju člankov morala izločiti še 14, saj v izbranem časovnem obdobju niso objavili zadostnega števila člankov, da bi primerjava njihovih stališč sploh bila mogoča oz. smiselna, ali pa so se avtorji v člankih osredotočili na precej specializirana področja (glej opombi 23 in 24). Iz prvotnega seznama sem na koncu izluščila devet avtorjev, ki so predstavljali vzorec za analizo. Tudi pri izbranih avtorjih v analizo nisem mogla zajeti vseh objavljenih člankov, ker bi bilo iskanje in preverjanje v različnih bazah prezahtevno in skorajda nemogoče, je pa zajetih zadostno število člankov, da je vzorec reprezentativen. Večinoma gre za strokovnjake, ki se ukvarjajo z ekonomskimi vidiki pristopa Slovenije k Evropski uniji.

Kot sem že omenila, je bilo v prvoten vzorec vključenih 23 slovenskih strokovnjakov, ki so med letoma 1986 in 2004 objavljali članke s področja vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. Ker je v dejansko uporabljenem vzorcu na koncu pristalo le devet strokovnjakov, v nadaljevanju navajam razloge, zakaj nekaterih izmed njih kljub morda precej vidni vlogi v procesu slovenskega približevanja Evropski uniji, v raziskavi nisem zajela. Avtorje sem razdelila na dve skupini – tiste, katerih članki so preozko specializirani oz. večinoma obravnavajo čisto specifične vidike vključevanja Slovenije v EU na določenem področju in katerih tematika je neprimerna za

---

²² Izključila sem npr. dr. Emila Erjavca, ker se njegovi prispevki nanašajo na kmetijsko politiko in posledice, ki bi jih vključevanje Slovenije v EU prineslo slovenskemu podeželju in kmetijstvu, ne pa na splošne posledice vključitve Slovenije v Evropsko unijo.

primerjavo argumentov, ki jo želim izvesti, in na tiste avtorje katerih članki bi glede na tematika sicer ustrezali, vendar je število primernih člankov, ki so navedeni v bibliografiji raziskovalcev v sistemu Cobiss premajhno.

Preozko specializirana ali neprimerna tema²³:

- dr. Kenda Vladimir
- dr. Mramor Dušan
- dr. Ovin Rasto
- dr. Lavrač Vladimir
- dr. Prašnikar Janez
- dr. Puharič Krešimir
- dr. Ribnikar Ivan
- dr. Rojec Matija
- dr. Savin Davor
- dr. Strašek Sebastjan
- dr. Štiblar Franjo
- dr. Tajnikar Maks

Premajhno število ustreznih člankov²⁴:

- dr. Majcen Boris
- dr. Senjur Marjan

Vzorec, ki sem ga uporabila za analizo, je obsegal naslednje strokovnjake:

- mag. Brinar Irena
- dr. Bučar Bojko
- dr. Kumar Andrej
- dr. Mencinger Jože
- dr. Mrak Mojmir
- dr. Pavlič Damijan Jože

---

²³ Gre za članke, ki se sicer nanašajo na učinke vstopa Slovenije v EU, vendar so osredotočeni na zelo specifično področje npr: bančni sektor (Štiblar), kapitalski trg, privatizacija (Mramor) ipd. Ker je specifična tematika članka, so specifični tudi uporabljeni argumenti, kar pomeni, da bi takšne članke bilo zelo težko ali celo nemogoče primerjati med seboj in s tistimi, ki sem jih izbrala kot ustrezne.

²⁴ Nekateri članki teh dveh avtorjev bi sicer ustrezali vzorcu po tematiki in časovnem kriteriju, vendar jih je premalo (Majcen ima v Cobissu zabeležena dva takšna članka, Senjur pa tri) in bi bilo ugotavljanje spremembe stališča nesmiselno.

- dr. Potočnik Janez
- dr. Sočan Lojze
- dr. Svetličič Marjan

Celotni vzorec besedil, ki sem jih analizirala je obsegal 63 člankov, v katerih so avtorji izražali stališča o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo oz. stališča o posledicah, ki jih bo to imelo za Slovenijo. Stališča so se nanašala na ekonomske posledice članstva, omenjali pa so še druge.

Poleg pregleda bibliografij raziskovalcev v sistemu Cobiss, ki mi je služil za osnovno izbiro, sem si pomagala tudi s klippingom časopisnih člankov Urada Vlade RS za komuniciranje²⁵ ter medijsko knjižnico NUK-a. Merilo za izbiro je bila tematika članka (vključevanje Slovenije v EU, posledice članstva, alternative, opozorila ipd.), avtor in obdobje v katerem je bil članek objavljen (1986 – 2004). Članki so bili objavljeni tako v strokovnih in znanstvenih revijah kot v dnevnikih in časopisih.

Članki, ki jih uporabljam v analizi so bili objavljeni v eni izmed naslednjih serijskih publikacij:

Znanstveni članki:

- American economic review
- Časopis za kritiko znanosti
- Ekonomsko ogledalo
- Gospodarska gibanja
- IB revija
- Journal of international relations
- Teorija in praksa

Strokovni/poljudni članki

- Delo
- Evrobilten
- Finance
- Glas gospodarstva

---

²⁵ Arhiv klippinga se zaključuje z letom 1993.

- Gorenjski glas
- Mladina
- Naši razgledi
- Poročevalec DZ
- Republika
- Vestnik Murska Sobota

Število člankov določenega avtorja ni bilo določeno; izmed člankov, ki so časovno ustrezali analizi, sem na podlagi lastne presoje izbrala vse tiste, ki so v vzorec sodili tudi glede na vsebino. Ker bi bilo pregledovanje vseh člankov, ki so jih v 18 letih objavili izbrani avtorji, bilo časovno in tehnično nemogoče, sem članke izbirala glede na naslov in ključne besede, katerih vnos so omogočali vsi trije prej omenjeni načini iskanja. Omejitev takšnega izbiranja člankov se zavedam, saj je način selekcije bil precej odvisen od moje subjektivne presoje o primernosti članka, zato dopuščam možnost, da sem izpustila kakšnega izmed njih, ki bi po svoji vsebine sicer povsem ustrezal namenom raziskave.

Tabela 5.1.1 Seznam števila člankov, ki so bili uporabljeni v raziskavi, po avtorjih

Avtor članka	Število člankov, uporabljenih v raziskavi	Od tega znanstvenih člankov	Od tega strokovnih/poljudnih člankov
mag. Brinar Irena	6	6	/
dr. Bučar Bojko	8	4	4
dr. Kumar Andrej	5	/	5
dr. Mencinger Jože	8	2	6
dr. Mrak Mojmir	4	/	4
dr. Pavlič Damijan Jože	7	/	7
dr. Potočnik Janez	10	2	8
dr. Sočan Lojze	5	/	5
dr. Svetličič Marjan	10	6	4
SKUPAJ	63	20	43

Razdelitev člankov na znanstvene ter strokovne/poljudbe je prikazana zgolj

informativno²⁶. Čeprav na splošno verjetno velja, da so argumenti, ki se uporabljajo v dnevnem časopisju drugačni kot argumenti, ki se uporabljajo v znanstveni literaturi, pričakujem, da se bodo med seboj dopolnjevali in si predvsem ne nasprotovali. Ker me zanimajo stališča strokovnjakov do vključevanja v EU in konsistentnost njihovih stališč, se v nadaljevanju raziskave nisem odločila za ločeno obravnavanje enih in drugih člankov, ampak sem jih analizirala kot celoto. Kljub temu upoštevam dejstvo, da znanstveni članki že zaradi svoje narave ne zavzemajo skrajnih stališč in v večini spadajo med nevtralne članke.

5.2 Rezultati splošne analize

V prvem delu analize sem članke razvrstila glede na splošen odnos avtorja do vključevanja Slovenije v EU. Izbrala sem tri kategorije in sicer *pozitivno* naravnane članke, *negativno* naravnane članke in *nevtralne* članke. Pri tem je pomembno poudariti, da sem splošen odnos avtorja do vključevanja Slovenije v EU določila glede na argumente, ki jih je ta v posameznem članku uporabljal. Tako razvrstitev med negativne članke ne pomeni nujno, da avtor vključevanju Slovenije nasprotuje, ampak pomeni, da opisuje negativne posledice, ki v članku prevladujejo nad pozitivnimi. Veljalo bi omeniti, da tudi avtorji, ki so v Sloveniji med procesom približevanja veljali za *evroskeptike* (npr. dr. Jože Mencinger), prav tako kot ostali priznavajo, da je članstvo Slovenije v EU edina možnost in da prave alternative ni. Nihče izmed izbranih avtorjev se namreč ni eksplicitno opredelil proti vključitvi Slovenije v EU.

Za lažjo predstavbo metode razvrščanja, v nadaljevanju opisujem primere argumentov, ki se pojavljajo v posameznem članku, in ki so podlaga za uvrstitev članka v eno izmed omenjenih treh kategorij, ki prikazujejo splošen odnos do slovenskega vključevanja v EU. Vsak analiziran članek je v kategorijo uvrščen na podlagi deleža pozitivnih, negativnih ali nevtralnih argumentov, ki so v njem uporabljeni. Kriterij za uvrstitev je subjektiven, saj objektivno merjenje splošnega odnosa kot ga zaznava bralec, po mojem mnenju ni mogoče.

---

²⁶ Razvrstitev člankov v kategorije se sklada z razvrstitvijo uporabljeno v sistemu Cobiss.

Primeri uporabljenih argumentov, ki so bili podlaga za uvrstitev članka v kategorijo:

pozitivni

Pavlič Damijan Jože(2003): Priložnost je tukaj: učinki vstopa Slovenije v Evropsko unijo. Glas gospodarstva april, 22–23.

“Z odpravo fizičnih in tehničnih meja znotraj skupnega evropskega trga se bo povečala stopnja specializacije in učinkovitosti posameznih regij in področij”

“Dogovori omogočajo ohranitev ekonomskega položaja slovenskega kmetijstva in ugoden položaj Slovenije v prihodnjih reformah skupne kmetijske politike.”

“Vstop Slovenije v EU in kasneje vključitev v Evropsko monetarno unijo sta za Slovenijo velika razvojna priložnost.”

nevtralni

Pavlič Damijan, Jože (1994): Slovenija v EU: prednosti in slabosti. *Gospodarski vestnik*, 43(45), 8–11.

“Čeprav bo vključitev v Evropsko unijo prinesla precej prednosti, to še zdaleč ne pomeni, da bo Sloveniji kaj poklonjenega.”

Sledi uravnoteženo naštevaje prednosti in slabosti, ki jih prinaša članstvo Slovenije v EU.

negativni

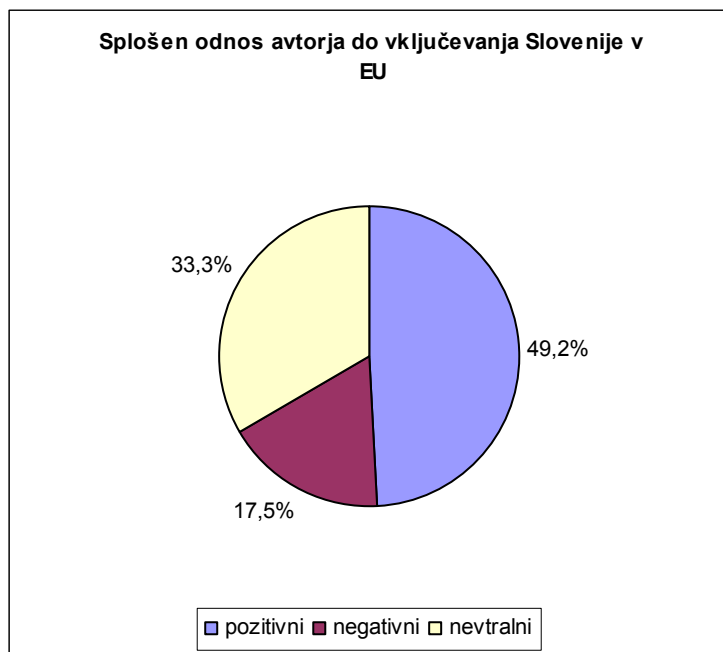
Lunder, Aleš in Jože Pavlič Damijan, (1994): Kdo je velik in kdo močan? *Gospodarski vestnik* 43(3), 16–18.

“Vključitev v EU bi Sloveniji prinesla večjo varnost, vzela pa bi ji komaj pridobljeno suverenost in povzročila visoke finančne stroške.”

“Seveda nikakor ne želimo reči, da se Slovenija ne sme polnopravno vključiti v EU. To bo nekoč, seveda, če se bo zveza obdržala, vsekakor storila, vendar morata obe strani prej urediti vsaka svoje probleme. “

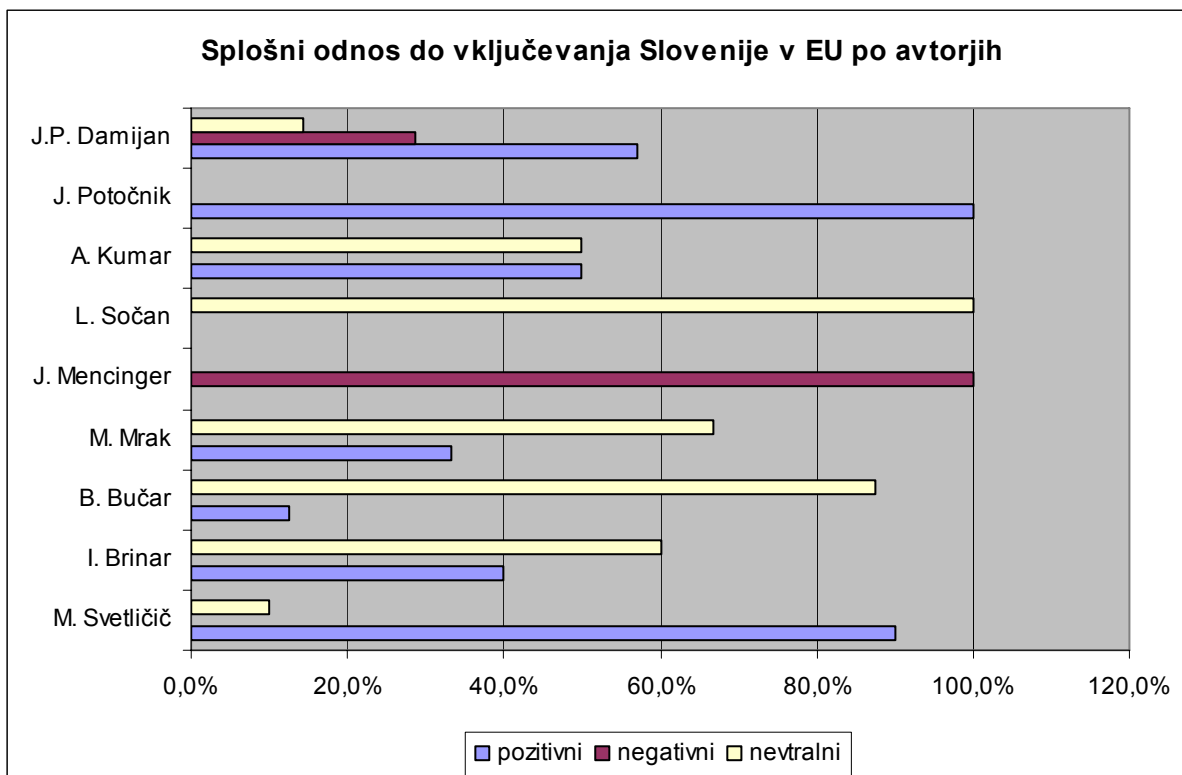
“Prav tako ni mogoče trditi, da bi z vključitvijo v EU Slovenija bila deležna večje finančne in tehnične pomoči kot sedaj. “

Slika 5.2.1 Splošen odnos avtorja do vključevanja Slovenije v EU

Med članki, ki sem jih analizirala je bila skoraj polovica (49,2 odstotka) takšnih, ki so do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo imeli pozitiven odnos. To pomeni, da so v njihovih člankih prevladovali pozitivni učinki, ki jih bo takšna odločitev imela za Slovenijo, kljub temu, da so omenjali tudi morebitne negativne posledice, ki jih bo prineslo članstvo v EU. Kar dobra tretjina (33,3 odstotka) člankov se je uvrstila med nevtralne, kar pomeni, da so avtorji sicer naštevili dejstva, prednosti in slabosti, vendar lastnega mnenja niso izrazili dovolj jasno, da bi jih lahko uvrstila bodisi v pozitivno bodisi v negativno skupino. Negativni odnos do vključevanja Slovenije v Evropsko unijo je bil nakazan zgolj v 17,5 odstotka analiziranih člankov. Kot že omenjeno, tudi v člankih, ki so sicer uvrščeni med negativne, ni mogoče najti eksplicitnega nasprotovanja članstvu Slovenije v Evropski uniji, ampak so članki med negativne uvrščeni zaradi prevlade negativnih učinkov, ki naj bi jih članstvo imelo na Slovenijo, nad pozitivnimi.

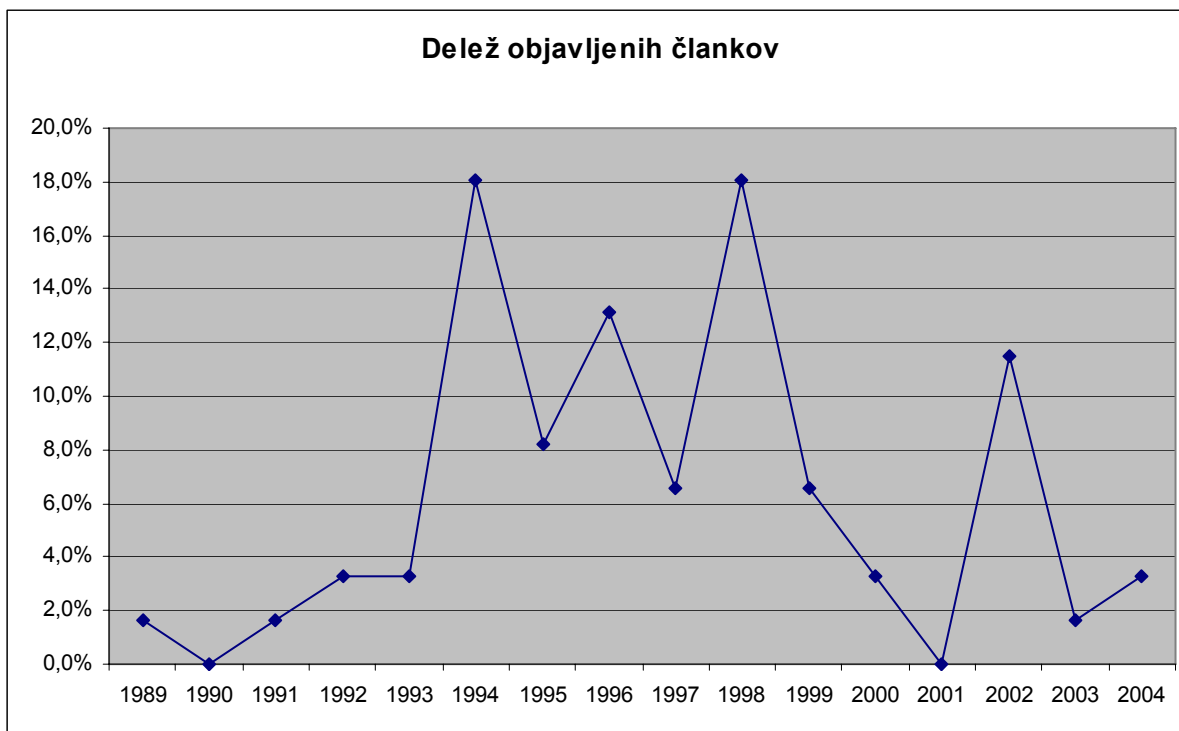
Slika 5.2.2 Splošen odnos do vključevanja Slovenije v EU po avtorjih

Članke, ki sem jih predhodno razvrstila glede na splošni odnos do vključevanja Slovenije v EU (glej sliko 5.1), sem razvrstila še glede na avtorje. Negativni odnos je mogoče opaziti le pri dveh avtorjih – dr. J. P. Damijanu, pri katerem sem med negativne uvrstila 28,6 odstotka vseh njegovih člankov, in dr. J. Mencingerju, pri katerem sem med negativne uvrstila vse članke, ki so bili predmet analize. Tudi sicer je pri J.P. Damijanu opaziti največ sprememb v odnosu do vključevanja Slovenije v EU, saj so med njegovimi članki tako pozitivni kot negativni in nevtralni članki. Vsi ostali avtorjih vseskozi ohranjajo pretežno enak odnos oz. ne mešajo pozitivnega in negativnega odnosa do iste teme.²⁷

²⁷ Ker so med nevtralne članke uvrščeni tisti, ki zgolj uravnoteženo naštevajo dejstva in iz katerih ni mogoče razbrati osebnega stališča avtorja do opisanega, nevtralnih člankov ne štejem med spremembo mnenja avtorja.

Slika 5.2.3 Delež objavljenih člankov med letoma 1986 in 2004

Članki, ki sem jih uvrstila v analizo so bili objavljeni v časovnem razponu 15 let. Kljub temu, da sem v naslovu naloge zastavila za dve leti daljše obdobje, člankov, ki bi se pred letom 1989 pojavljali v javnosti, bodisi v strokovnih bodisi v dnevnih časopisih in revijah, in ustrezali ostalim kriterijem, ki sem jih zastavila, ni bilo mogoče najti.

Članki, ki omenjali možnost vključevanja Slovenije v evropske integracije so se pri izbranih avtorjih začeli pojavljati leta 1989. Njihovo število je začelo naraščati leta 1992, pred podpisom sporazuma o sodelovanju med ES in RS. Vrh je število objavljenih člankov doseglo leta 1994 in leta 1998. Seveda se opisana situacija nanaša samo na članke izbranih avtorjev, ki jih upoštevam v analizi. Po letu 1998, ko so se začela pristopna pogajanja RS z EK in je bilo torej popolnoma jasno, da je vstop Slovenije v Evropsko unijo le še vprašanja bolj ali manj uspešno izpeljanih pogajanj, se tudi število objavljenih člankov zmanjšuje. Poskoči le še leta 2002, kar je mogoče pripisati koncu pogajanj ter analizam, ki so jim sledile.

5.3 Modeli argumentacij

V okviru postopka analize besedil za vsebinsko analiziranje literature uporabila sistem modelov. Modeliranje izhaja iz spoznanja, da družbenih procesov ni mogoče

razložiti le z vzorčno posledičnimi zvezami, ampak z oblikovanjem logično konsistentnega idealiziranega sistema, ki vsebuje osnovne lastnosti in povezave predmeta raziskovanja (Splichal 1990:18). Modele sem oblikovala glede na lastnosti, ki so bile najpogosteje omenjene v člankih; dosledno upoštevanja vseh argumentov, ki so jih avtorji uporabljali za argumentiranje svojih stališč bi bilo namreč neobvladljivo.

Pri modeliranju kot metodi vsebinske analize besedil se je treba zavedati določenih omejitev, ki jih ta vrsta družboslovnega raziskovanja prinaša. Kot navaja Splichal (1990: 19) je poglobljena nevarnost modeliranja v pretirani poenostavitvi. Za tlačenje več argumentov, ki jih je bilo mogoče najti v analiziranih člankih v nekaj izoblikovanih modelov, je namreč bilo nujno spregledati nianse teh argumentov in jih poenostaviti do skupnega imenovalca. Da dejansko lahko zapopademo neko besedilo z modelom, ga moramo izvesti na konceptualni „skelet“, kar lahko privede do izločitve ključnih delov modeliranega pojava. Model je namreč v odnosu do dejanskega pojava selektiven, reprezentira določene vidike (dimenzije), veljavne glede na postavljene cilje (Splichal 1990: 19).

Ob zavedanju teh dejstev je bilo stališča posameznih strokovnjakov le tako mogoče primerjati med seboj in izvesti tudi nekatere kvantitativne primerjave.

V analizi besedil ne „opisujemo manifestne vsebine“, ampak – najprej – besedila, ki so predmet analize in interpretacije, reorganizirano, preuredimo, tako da so med seboj – glede na postavljene cilje analize – primerljiva in jih je mogoče kombinirati, npr. agregirati njihove značilnosti (Splichal 1990: 42).

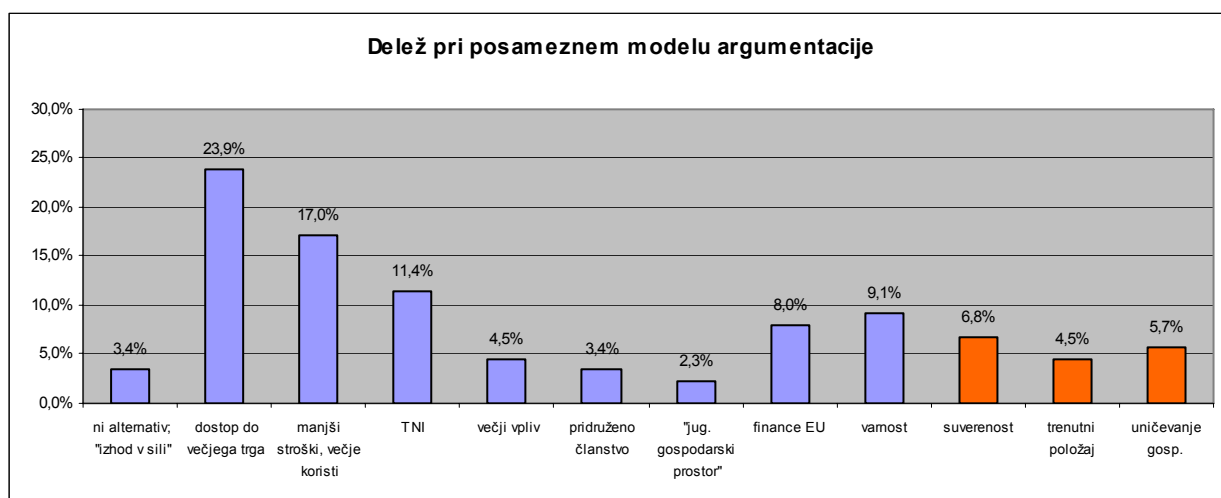
Oblikovala sem naslednje modele v katerih sem poskušala zajeti argumente, ki se v člankih najpogosteje pojavljajo:

- Prvi model argumentacije podpira vstop Slovenije v EU, ker drugih alternativ ni oz. so zgolj teoretične ali pa stopničke h končnemu cilju – Evropski uniji. EU je obravnavana kot slaba organizacija, prednosti, ki jih bo Slovenija imela zaradi pridružitve pa bodo minimalne. Večje bodo slabosti.

- Drugi model argumentacije podpira vstop Slovenija v EU, ker je to za Slovenijo nujno, če hoče kot majhna država, ki na domačem trgu ne more izkoriščati prednosti ekonomij obsega, pridobiti dostop do večjega enotnega trga in preživeti. Pravih alternativ namreč ni.
- Tretji model argumentacije podpira vstop Slovenije v EU, ker bodo kratkoročne koristi od pridružitve na začetku sicer majhne, vendar so pomembnejše dolgoročne koristi, ki bodo večje, kot če se Uniji ne bi pridružili. Stroški, ki jih bomo imeli s pridružitvijo so večinoma stroški prehoda v tržno gospodarstvo.
- Četrty model argumentacije podpira vstop Slovenije v EU, ker bo to v Slovenijo prineslo več TNI in strateških povezav, ki spodbujajo gospodarsko rast in razvoj, saj bo gospodarsko okolje obravnavano kot bolj stabilno in odprto.
- Peti model argumentacije podpira vstop Slovenije v EU, ker bo tako imela možnost sodelovati pri ustvarjanju evropske zakonodaje in dobila vpliv pri stvareh pri katerih kot majhna država ni imela glasu. Hkrati bo imela boljše možnosti uveljavljanja lastnih interesov.
- Šesti model argumentacije podpira vstop Slovenije v EU, ker pridruženo članstvo ni zagotovilo, da bodo dogovori ob spremenjeni situaciji v svetovnem gospodarstvu ostali enaki. Hkrati ni nujno, da se bomo kasneje EU lahko pridružili kadarkoli, ko bomo izrazili željo za to.
- Sedmi model argumentacij podpira vstop Slovenije v EU, da se zmanjša nevarnost obnavljanja nekakšnega jugoslovanskega gospodarskega prostora, ki si ga ne želi.
- Osmi model argumentacij podpira vstop Slovenije v EU, ker bo tako imela dostop do finančnih sredstev EU, tj. strukturnih in kohezijskega sklada ter sredstev SKP.

- Deveti model argumentacij podpira vstop Slovenije v EU, ker ji bo to prineslo varnost v mednarodni skupnosti.
- Deseti model argumentacije ne podpira vstopa Slovenije v EU, ker ji bo to odvzelo komaj pridobljeno nacionalno suverenost.
- Enajsti model argumentacije ne podpira vstopa Slovenije v EU, ker ima Slovenija zaradi že sklenjenih sporazumov, ki jih je nasledila od Jugoslavije, praktično svoboden pristop na trg Evropske unije. Ima pravice, ne pa tudi obveznosti.
- Dvanajsti model argumentacije ne podpira vstopa Slovenije v EU, ker bo večja konkurenca uničevala slovenska podjetja, tuje trgovske verige bodo uničevale slovenske trgovske verige, posredno pa tudi domačo produkcijo.

Slika 5.3.1 Delež člankov, ki ustrezajo posameznemu modelu argumentacije

Strokovnjaki se pretežno strinjajo, da je članstvo v EU za Slovenijo edina možna alternativa, njihovi argumenti, ki to stališče podpirajo, pa se med seboj nekoliko razlikujejo. Globalno gledano ni nobeden izmed avtorjev eksplicitno zavrnil članstva Slovenije v EU, prav tako ni nobeden izmed njih celotnega članka posvetil kritiki procesa pridruževanja. Kljub temu se v posameznih člankih pojavljajo argumenti, ki nakazujejo na nasprotovanje Slovenskemu članstvu v EU, vendar so ti premalo

močni, da bi pretehtali tiste argumente, ki obravnavajo pozitivne učinke članstva. Izmed oblikovanih modelov argumentacije jih devet obravnava pozitivne argumente, trije pa negativne.

Večina argumentacij je temeljila na drugem, tretjem in četrtem modelu (glej sliko 5.3). Kar dobra petina (23,9 odstotka) strokovnjakov je namreč menila, da je vključevanje Slovenije v Evropsko unijo dobro, ker bo na tak način dobila dostop do večjega trga, ki ga kot majhna država potrebuje za uspešno gospodarsko rast. Nekoliko manjši delež (17 odstotkov) argumentov, ki so jih uporabljali strokovnjaki, se je nanašal na kratkoročne in dolgoročne koristi, pri katerih se strinjajo, da bodo kratkoročne koristi članstva Slovenije v EU sicer manjše, ampak da so pomembnejše dolgoročne koristi, ki bodo gotovo večje, če bo Slovenija članica EU, kot če se integraciji ne bo pridružila. Model je vseboval tudi formulacijo, da so stroški pridružitve večinoma stroški prehoda v tržno gospodarstvo, ki bi jih država imela neodvisno od procesa pridruževanja EU.

Pomemben odstotek je pripadel tudi četrtemu modelu (11,4 odstotka), ki govori o tem, da bo članstvo Slovenije v EU pomenilo več TNI in strateških povezav, ki spodbujajo rast in razvoj za slovensko gospodarstvo, zanemarljiv pa ni niti odstotek (9,1 odstotka) devetega modela, ki govori o povečani varnosti za Slovenijo v kolikor se bo pridružila EU. Peti model argumentacij, ki omenja dostop do finančnih sredstev EU v obliki strukturnih skladov in kohezijskega sklada je med argumenti prisoten s 4,5 odstotki, sledijo pa mu preostali modeli: šesti, sedmi in prvi (glej sliko 5.4).

Med negativnimi argumenti je največ odstotkov (6,8 odstotka) pripadlo devetemu modelu, ki govori o izgubi komaj pridobljene nacionalne suverenosti, ki se obeta Sloveniji, če se pridruži Evropski uniji. Drugo mesto med negativnimi argumenti (5,7 odstotka) je pripadlo dvanajstemu modelu, v katerem je izražen strah pred premočno izpostavljenostjo slovenskega gospodarstva mednarodni konkurenci in posledičnemu propadanju slovenskih podjetij. Pojavil se je tudi pomislek, da bi podjetja morda preživela, če bi se v EU vključevali z manjšim tempom. Enajsti model, ki je dosegel le 4,5 odstotka je govoril o ohranjanju statusa quo, ki ga je Slovenija v tistem trenutku imela.

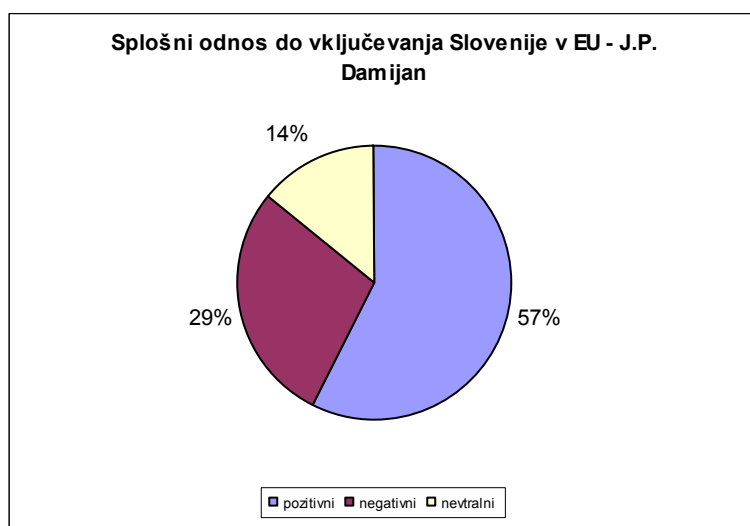

Predvidevam, da strokovnjaki kot najpomembnejša obravnavajo stališča, ki so v njihovih člankih najpogosteje prisotna in so torej tudi največkrat zastopana v modelih argumentacije.

5.4 Sprememba stališč strokovnjakov – Jože P. Damijan

Dr. Jože P. Damijan je edini izmed strokovnjakov, pri katerem sem med analizo besedil zaznala spremembo v stališčih do vključevanje Slovenije v Evropsko unijo, zato sem podrobneje pregledala argumente s katerimi je podpiral svoje stališče v določenem obdobju. V analizo je bilo zajetih sedem njegovih člankov, ki so bili napisani v obdobju od leta 1994 do 2003²⁸.

Slika 5.4.1 Splošni odnos do vključevanja Slovenije v EU – J.P. Damijan

Pri prvem razvrščanju člankov glede na splošen odnos do EU sem dva Damijanova članka razvrstila med *negativne*, štiri med *pozitivne*, en članek pa med *nevtralne* zapise.

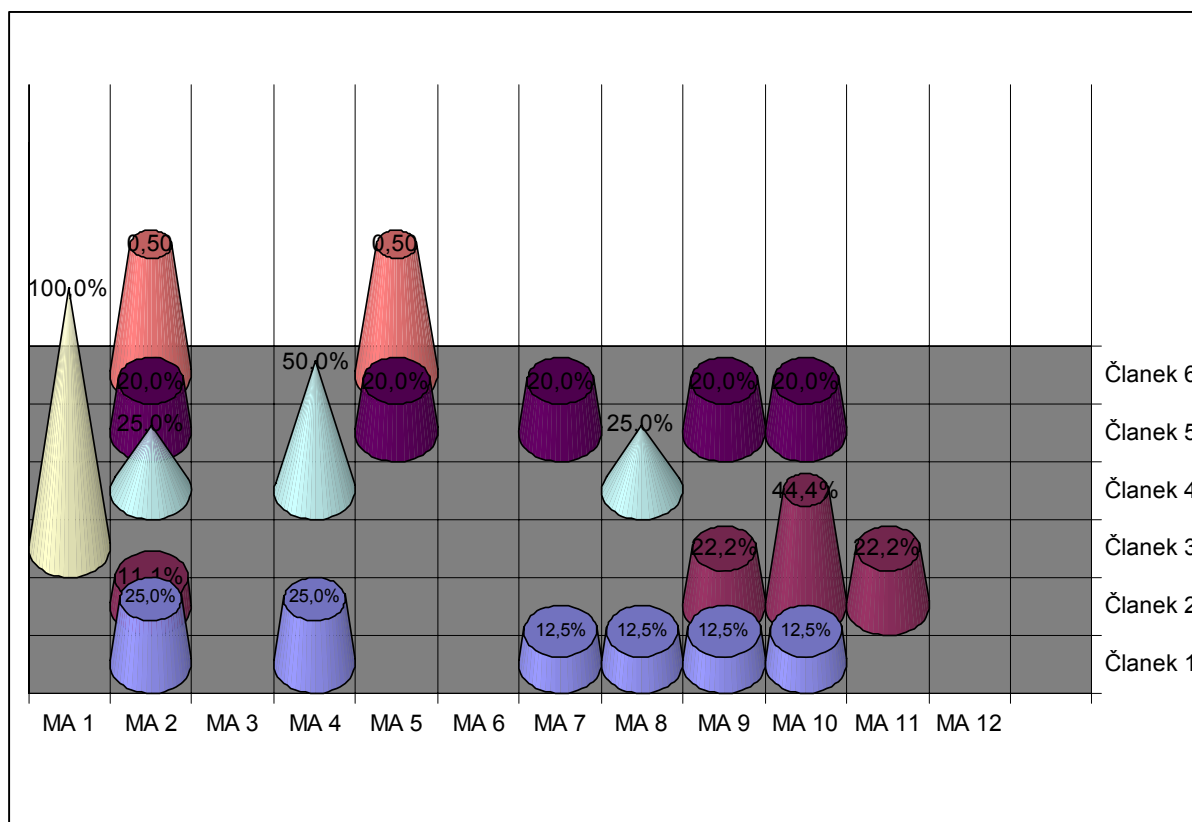
Članka, ki sem ju po odnosu uvrstila med *negativne* se časovno uvrščata v leti 1994 in 1996. Med *pozitivne* sem uvrstila štiri izmed njegovih člankov – prvi je bil napisan leta 1995, druga dva leta 1996, tretji pa leta 2003. Članek z *nevtralno* konotacijo sodi v leto 1994. Glede na časovno razpršenost ne morem trditi, da se je njegovo stališče

²⁸ Seznam vseh člankov, ki so bili zajeti v analizo se nahaja v seznamu literature na koncu diplomskega dela.

do vključevanja Slovenije v EU spreminjalo skozi čas, ampak so očitno spremembi botrovali drugi razlogi.

Glede na prej oblikovane modele argumentacij (glej poglavje 5.3) sem ponovno analizirala posamezne Damijanove članke in jih hkrati razvrščala v sliko²⁹.

Slika 5.4.2 Argumenti v člankih J. P. Damijana, razvrščeni po modelih argumentacije

*MA – model argumentacije (glej poglavje 5.3)

Članki v prikazu so razvrščeni na naslednji način:

Članek 1: Pavlič Damijan, Jože (1994): Slovenija v EU. Prednosti in slabosti. *Gospodarski vestnik*, 43(45), 8–11.

Članek 2: Lunder, Aleš in Jože Pavlič Damijan, (1994): Kdo je velik in kdo močan? *Gospodarski vestnik* 43(3), 16–18.

Članek 3: Pavlič Damijan, Jože (1996): Ali EU potrebuje vzhodno Evropo? In če

²⁹ Pri razvrstitvi v obstoječe modele argumentacije nisem mogla uvrstiti sedmega članka z naslovom *Ali EU potrebuje vzhodno Evropo? Odpor kmečkega lobija*, ker v njem Damijan ne uporablja argumentov, ki bi ustrezala kateremu koli izmed oblikovanih modelov argumentacije. Članek je sicer na podlagi velikih stroškov vključevanja Slovenije v EU in skepticizma do dejanske vključitve v predvidenem časovnem okviru, uvrščen med članke z negativnim splošnim odnosom.

velikega širjenja na vzhod ne bo? *Delo* ?,32.

Članek 4: Pavlič Damijan, Jože (2003): Priložnost je tukaj: učinki vstopa Slovenije v Evropsko unijo. *Glas gospodarstva* (april), 22–23.

Članek 5: Pavlič Damijan, Jože (1996b): Slovenija in Evropska unija. Zgodba o ekonomski odvisnosti. *Mladina* 19.03. (12), 22–25.

Članek 6: Pavlič Damijan, Jože (1995): Evropski račun se bo izšel. Učinki integracije Slovenije v EU na slovensko gospodarstvo. *Glas gospodarstva* 44(47), 24–26.

Na podlagi slike 5.6 ugotavljam, da J. P. Damijan v svojih člankih največkrat uporabi drugi model argumentacije, ki pravi, da je za slovenijo dostop do velikega trga EU nujen, če želi kot majhna država izkoriščati ekonomije obsega. Ta argument se pojavi kar v petih od šestih člankov, kar pomeni, da ga uporabi tudi v tistih člankih, ki sem jih označila kot negativne³⁰.

Damijan pogosto uporablja tudi argumente, ki ustrezajo modeloma 9 in 10. Deveti model vsebuje razlago, da bo članstvo Slovenije v EU državi prineslo večjo varnost, deseti model pa že spada med negativno označene modele, saj govori o izgubi komaj pridobljene nacionalne suverenosti Slovenije.

Sicer Damijan pogosteje uporablja še argumente, ki ustrezajo modelom 4, 5, 7 in 8, redkeje pa tiste, ki bi ustrezali modeloma 11 ali 1.

Skupna ugotovitev se torej glasi, da se Damijanu zdijo pomembni različni vidiki pristopa Slovenije v Evropsko unijo in v svojih člankih pogosto tudi zagovarja različne argumentacije; spekter njegovih stališč sega tako od koristnost in neizogibnosti članstva Slovenije v EU, kar nakazujeta predvsem članka 5 in 6, do opozoril pred škodljivimi posledicami članstva, ki se jih loti v članku 2, pa tudi v članku, ki je omenjen v opombi 28.

---

³⁰ Kot negativna sta označena članek št 2 in članek Pavlič Damijan, Jože (1996a): Ali Eu potrebuje vzhodno Evropo?. Odpor kmečkega in revnega lobija. *Delo*, št. ?, 34, ki zaradi drugačnih argumentov (glej predhodno opombo), ni zajet v modele argumentacije.

6. Ugotovitve

V uvodnem poglavju diplomskega dela sem si zastavila štiri hipoteze, ki sem jih želela preveriti. Prva hipoteza pravi, da večina izbranih strokovnjakov članstvo Slovenije v EU podpira zaradi ekonomskih interesov države, manj pomembni pa se jim zdijo drugi razlogi. Strokovnjaki, ki sem jih izbrala za vzorec raziskave, pretežno prihajajo iz ekonomskih vrst, zato je skoraj samo po sebi umevno, da so v člankih prednost dajali ekonomskim učinkom članstva. Kljub temu so bili članki dovolj splošni, da so ponujali prostor tudi drugim argumentom, predvsem takšnim, ki so se nanašali na nacionalno suverenost in varnost države. Hipotezo lahko potrdim tudi na podlagi oblikovanih modelov argumentacij, ki pokrivajo najpogosteje uporabljene argumente avtorjev za predstavitev svojih stališč. Med oblikovanimi modeli se izmed dvanajstih le štirje ne nanašajo na ekonomske učinke mednarodnih ekonomskih integracij.

Druga hipoteza se je nanašala na konsistentnost stališč strokovnjakov do vključevanja Slovenije v EU. Slika 5.2 Splošni odnos do vključevanja Slovenije v EU po avtorjih kaže, da avtorji v člankih, ki sem jih analizirala, niso spreminjali svojega odnosa do omenjene teme. Splošen odnos večine avtorjev do izbrane teme tako ostaja enak, saj premika od nevtralnega proti pozitivnemu ali od nevtralnega proti negativnemu odnosu zaradi narave nevtralnega članka (gre za članke v katerih se avtor ne opredeljuje, ampak uravnoteženo našteva tako negativne kot pozitivne učinke članstva Slovenije v EU) ne morem šteti kot spremembo stališča. Edini strokovnjak pri katerem sem v različnih člankih opazila spremembo odnosa do obravnave teme, je dr. Jože P. Damijan. Njegovi članki so že v osnovni analizi razdeljeni med vse tri kategorije člankov. V nadaljnji analizi argumentov s katerimi podkrepim svoja stališča ugotavljam, da Damijanovi argumenti sodijo v različne modele argumentacije – tako pozitivne kot negativne, kar samo še potrjuje spremembo stališča avtorja.

Tretja hipoteza govori o povezavi slovenskega javnega mnenja do vstopa Slovenije v EU s stališči izbranih strokovnjakov. Hipotezo lahko v celoti potrdim, saj je tako javno mnenje kot strokovnjaki v Sloveniji vseskozi pozitivno usmerjeno do članstva

Slovenije v EU. Ko sem si v začetku raziskovanja zastavila to hipotezo sem pričakovala, da se stališča strokovnjakov v večji meri spreminjajo, hkrati pa sem večje premike pričakovala tudi v slovenskem javnem mnenju. V primeru večjih nihanj tako pri stališčih kot pri javnem mnenju bi namreč koleracija med obema bila bolj jasno vidna. Hipotezo vseeno potrjujem, ker ni mogoče trditi, da si javno mnenje in odnos strokovnjakov nasprotujeta.

Četrta hipoteza govori o poznem ukvarjanju slovenskih strokovnjakov z učinki vstopa Slovenije v EU, in sicer šele po tem, ko je bila politična odločitev o začetku procesa pridruževanja že sprejeta. Zadnje hipoteze ne morem v celoti potrditi, saj so slovenski strokovnjaki sodelovali pri procesu nastajanja gospodarskih strategij Slovenije, v katerih so se določale prioritete in smeri slovenskega razvoja v prihodnosti. O njihovi odsotnosti v začetnem obdobju torej ne moremo govoriti. Gotovo pa drži, da se mnogi izmed njih, tudi takšni, ki so sodelovali pri nastanku strategij, in od katerih bi sicer pričakovali večjo angažiranost pri samem procesu priključevanja, v vlogi strokovnjakov, ki svarijo z negativnimi in spodbujajo s pozitivnimi učinki ekonomskih integracij, kasneje v javnosti niso več pojavljali s tovrstnimi raziskavami. Strokovnjake, ki so se vse do vstopa Slovenije v EU tudi javno oglašali na to temo, še bolj pa tiste, ki so izvedli konkretne simulacije oz. analize učinkov vstopa na slovensko gospodarstvo, bi lahko našteali na prste ene roke – mednje sodijo tudi strokovnjaki, ki sem jih izbrala za analizo.

7. Zaključek

Slovenija se je za članstvo v Evropski uniji odločila kmalu po osamosvojitvi. Čeprav je bilo o učinkih ekonomskih integracij, ki so jo kot bodočo članico čakali za naslednjim vogalom, prelitega že veliko črnilo, se pri prebiranju člankov slovenskih strokovnjakov na to temo ni mogoče izogniti občutku, da jim je bilo pisanje o tematiki oz. podajanje analiz in splošnih ocen nekoliko odveč. Verjetno na to vpliva tudi dejstvo, da je bilo članstvo v EU edina prava alternativa bodočemu razvoju države in da druge možnosti niso bile niti približno realne, niti pisanje o njih ni bilo v interesu vladajoče ali opozicijske politike v državi. Ta je bila, kljub siceršnji polarizaciji in jasno nasprotnim stališčem do notranjepolitičnih tem, o koristnosti članstva Slovenije v EU soglasna. V teku procesa pridruževanja Slovenije EU so vse parlamentarne stranke

celo podpisale sporazum o sodelovanju pri vključevanju Slovenije v EU.

Podobno je bilo tudi s slovenskim javnim mnenjem, ki sicer ni bilo nemi spremljevalec procesa pridruževanje in ga nikakor ne moremo označiti za neodzivnega na aktualna dogajanja, vendar večjega nestrinjanja s proevropsko usmeritvijo slovenske politike kljub temu ni izražalo. Ob odsotnosti predstavitev alternativnih možnosti prihodnjega razvoja Slovenije in šibkemu, če ne celo neobstoječemu evroskepticizmu v slovenski družbi, drugačne situacije tudi ni bilo mogoče pričakovati.

Tisto kar preseneča, je, da se razen redkih izjem večina strokovnjakov po začetni zagnanosti pri pripravi strategij gospodarskega razvoja Slovenije ni več poglobljeno ukvarjala s temo učinkov članstva Slovenije v EU, čeprav je to navsezadnje zahtevalo tudi njihovo strokovno področje. Slovenija je tako analize predvidenih stroškov in koristi članstva na slovensko gospodarstvo dobila šele v času podpisa Evropskega sporazuma in veliko pozneje kot je bila sprejeta politična odločitev o članstvu. Od strokovnjakov, ki so poklicani prav za pripravo tovrstne podpore političnim in navsezadnjem gospodarskim odločitvam, bi rezultate vsekakor pričakovali prej. O vzorkih za zamudo (ali morda nezainteresiranost?) pa bi več lahko povedali tisti, ki se s tem ukvarjajo poklicno.

Proces priključevanja Slovenije EU je bil torej bolj kot na strokovnih, utemeljen na političnih stališčih in odločitvah vladajočih strank. Potekal je tako, kot ga označujejo tudi nekateri teoretiki teorije integracij, ki pravijo, da je odločitev za članstvo v ekonomskih integracijah na koncu vedno politična. Glede na trdno politično odločenost o članstvu Slovenije v EU in stopnji politične kulture v Sloveniji je pravzaprav vprašljivo, ali bi morebitno nasprotovanje strokovnjakov tej odločitvi sploh obrodilo sadove.

Diplomsko delo se sicer resda ukvarja s preteklim obdobjem, vendar je aktualno tudi v sedanjem trenutku. Teče namreč četrto leto slovenskega članstva v Evropski uniji in počasi prihaja čas, ko bo treba ovrednotiti vse napovedane učinke, ki so jih strokovnjaki omenjali v svojih poročilih, komentarjih, strategijah ... Zanimivo bo videti, katera predvidevanja so se uresničila in katera so ostala pozabljena, predvsem pa je to dobra priložnost za prikaz področij, na katerih lahko Slovenija še napreduje, ker se

napredovati da; dobra spodbuda za nadaljnje uspešno delo na področjih, kjer smo že uspešni in navsezadnje konstruktivna kritika z namenom izboljšanja na področjih, kjer nam morda ne gre tako dobro, kot bi pričakovali.

Seznam virov in literature

1. Bekeš, Andrej in Slavko Splichal, ur. (1990): *Analiza besedil. Statistična obravnava jezikovnih podatkov v družboslovnih raziskavah*. Ljubljana: Raziskovalni inštitut FSPN.
2. Bellasi, Bella (1961): *The Theory of economic integration*. Homewood. Dostopno na: <http://www.questia.com/read/34589359#> (25. avgust 2007).
3. Bobek, Vito (2002): *Doktrine in instrumenti mednarodne menjave*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
4. Brinar, Irena (1989): Mesto in naloge Slovenije in Jugoslavije v evropskih skupnostih. *Teorija in praksa* 26(3–4), 387–393.
5. Bučar, Bojko (1994): Slovenska zunanja politika med Evropo in Balkanom. *Teorija in praksa* 31(11/12), 1063 – 1068.
6. Bukša, Davor (2004): *Integracijski procesi u svjetskom gospodarstvu i današnja pozicija Republike Hrvatske*. Zadar: HAZU.
7. Center za raziskovanje javnega mnenja (2007): *Raziskava Slovensko javno mnenje*. Dostopno na: <http://www.cjm.si/SJM> (20. november 2007).
8. Center za raziskovanje javnega mnenja (2007a): *Projekt Politbarometer*. Dostopno na: <http://www.cjm.si/PolitBarometer> (20. november 2007).
9. Cox, Terry in Danica Fink Hafner, ur. (1996): *Into Europe?. Perspectives from Britain and Slovenia*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede
10. Državna volilna komisija (2003): *Poročilo o izidu glasovanja in o izidu referendumu o pristopu Republike Slovenije k Evropski uniji 23. marca 2003*. Dostopno na: http://www.dvk.gov.si/referendum200302/M1_porocilo_eu.html (3. januar 2008).
11. E. Zeff, Eleanor in Ellen B. Pirro, (2006): *The European Union and the Member States*. London: Lynne Rienner Publishers
12. Evropski svet (1993): *Zaključki Evropskega sveta v Kopenhagenu*. Dostopno na: http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/72921.pdf (28. avgust 2007).
13. Ferfila, Bogomil, ur. (2002): *Slovenia and European Union – Slovenija in Evropska unija. Politični procesi in inštitucije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Fink Hafner, Danica in Damjan Lajh, (2005): *Proces evropeizacije in*

- prilagajanja političnih ustanov na nacionalni ravni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Haček, Miro in Drago Zajc, ur. (2006): *Slovenija v EU. zmožnosti in priložnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  16. Jovanović, Miroslav N. (1998): *International economic integration. Limits and prospects*. London: Routhledge.
  17. Kezunovič, Maja ur. (2003): *Slovenija in Evropska unija. O pogajanjih in njihovih posledicah*. Ljubljana: Urad vlade za informiranje Dostopno na: <http://evropa.gov.si/publikacije/pogajanja/pogajanja.pdf> (8. januar 2008)
  18. Kumar, Andrej (1984): *Mednarodni ekonomski odnosi*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča.
  19. Matheson, Donald (2005): *Media Discourses. Analysing media texts*. Glasgow: Open university press.
  20. Molle, William (2006): *The economics of European Integration*. Hants: Ashgate.
  21. Mrak, Mojmir, Janez Potočnik, Matija Rojec ur. (1998): *Strategija vključevanja Republike Slovenije v EU. Ekonomski in socialni del*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: <http://evropa.gov.si/slovenija-clanica/vkljucevanje/strategija-vkljucevanja/strategija-vkljucevanja.doc> (28. avgust 2007).
  22. Petrič, Ernest (1987): *Pogledi v preteklost in prihodnost*. Teorija in praksa 24(12), 1503–1505.
  23. Pfajfar, Maša (2004): Specialistično delo: *Posebnosti izvoznega trženja v države Cefte*. Piran: GEA College – Visoka šola za podjetništvo.
  24. *Pogodba o Evropski uniji* (1995). Dostopno na: http://www.uradni-list.si/priloge/RS_-2004-027-00024-MP~P014-0000.PDF (26. avgust 2007).
  25. Potočnik, Janez, Marjan Senjur, Franjo Štiblar, ur. (1995): *Strategija gospodarskega razvoja Slovenije. Približevanje Evropi – rast, konkurenčnost in integriranje*. Ljubljana: Zavod RS za makroekonomske analize in razvoj.
  26. Rosamond, Ben (2000): *Theories of European Integration*. New York: Palgrave.
  27. Simoniti, Iztok (1986): Nacionalni interesi, prioritete v zunanji politiki in diplomacija. *Teorija in praksa* 23(6), 540–548.
  28. Simoniti, Iztok (1988): Jugoslavija in Evropa (politična strategija Jugoslavije do

- Evrope). *Teorija in praksa* 25(3–4), 463–457.
29. Stanovnik, Peter, ur. (1996): *Slovenija in Evropska unija. Strategije ekonomskih odnosov s tujino*. Ljubljana: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj.
30. Svetličič, Marjan (1996a): *Svetovno podjetje*, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
31. Svetličič, Marjan (1996b): *Strategija ekonomskih odnosov s tujino. Slovenija in Evropska unija*, Ljubljana: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj.
32. The Representation of the European Commission in the UK, *Policy briefs – Economic development* (2007). Dostopno na: http://ec.europa.eu/unitedkingdom/information/policy_briefs/bb06b_en.htm (8. januar 2008).
33. Thorhallsson, Baldur (2000): *The Role of Small States in the European Union*. Burlington: Ashgate
34. Toš, Niko (1997): *Raziskava Informiranost in stališča ciljnih skupin v Sloveniji o Evropski uniji in slovenskem približevanju. Poročilo – naloga D: Javnomenjske raziskave na temo EU in slovensko približevanje EU*. Ljubljana: Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
35. Toš, Niko (1998): *Raziskava Informiranost in stališča ciljnih skupin v Sloveniji o Evropski uniji in slovenskem približevanju*. Povzetek poročila. Ljubljana: Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
36. Urad Vlade RS za komuniciranje, *Program obveščanja slovenske javnosti o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo (1997 – 2004)*. Dostopno na: <http://www.ukom.gov.si/slo/urad/delovna-podrocja/program-eu/eu-program-spletna-stran.pdf> (3. oktober 2007).
37. Urad Vlade RS za komuniciranje (2007a): *Evropomočnik*. Dostopno na: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/602-155/> (23. september 2007).
38. Urad Vlade RS za komuniciranje (2007b): *Širitev kot proces*. Dostopno na: <http://evropa.gov.si/siritev/proces-siritve/> (16. oktober 2007)
39. Urad Vlade RS za komuniciranje (2007c): *Vključevanje Slovenije v Evropsko unijo*. Dostopno na: <http://www.evropa.gov.si/slovenija-clanica/vkljucvanje/> (23. avgust 2007).
40. Urad za makroekonomske analize in razvoj, *Pričakovani makroekonomski učinki integracije Slovenije v EU*. Dostopno na:

<http://www.umar.gov.si/projekti/ostalo/vkevropo/makucink.html> (14. september 2007).

41. Van Oudenaren, John (2000): *Uniting Europe. European Integration and the Post-Cold War World*. Oxford: Rowman&Littlefield publishers.

Seznam literature uporabljene v analizi besedil

42. Brinar, Irena (1989): Kako se pripravljamo na »Evropo 92«? Na suhem se še nihče ni naučil plavati. *Naši razgledi* 8(4), 109–110.

43. Brinar, Irena (1991): Pozitivna integracija. Leto 1992 – prelomnica v razvoju Evrope? *Naši razgledi* 40(4), 118–119.

44. Brinar, Irena (1992): Slovenija in trg v vzhodnoevropskih državah. Upoštevamo, vidimo ali sploh iščemo več možnosti? *Naši razgledi* 41(7), 190–191.

45. Brinar, Irena (1998): Slovenska politika konkurence v približevanju Evropski uniji. *Teorija in praksa* (35)1, 222–231.

46. Brinar, Irena in Bojko Bučar (2002): Nekateri pre(po)misleki ob vstopanju v EU. *Teorija in praksa* (39)4, 654–668.

47. Brinar, Irena in Marjan Svetličič (1999): Enlargement of the European Union. The case of Slovenia. *Journal od European public policy* 6(5), 802–821.

48. Bučar, Bojko (1992): Univerzalizem in regionalizem v slovenski zunanji politiki. *Teorija in praksa* 29(5/6), 484–490.

49. Bučar, Bojko (1994a): Država s številnimi zunanjimi politikami. To je kot nalašč za spretno pogajalce nasprotnih strani. *Republika* 3(309), 4.

50. Bučar, Bojko (1994b): Mačkasto jutro po osamosvojitveni pijanosti. Zgodba o uspehu se lahko po balkansko sprevrže tudi v bajko o uspehu. *Republika*. 3(307), 4.

51. Bučar, Bojko (1994c): Slovenija ima še hujšo sosedo kot Makedonija. Balkan je tudi na naši zahodni strani – je takšna Evropa še privlačna? *Republika*, 3 (308), 4.

52. Bučar, Bojko (1994d): Slovenija je enkrat že ravnala evropsko. Za vstop v mednarodno skupnost so bili potrebni argumenti. *Republika* 3(306), 4.

53. Bučar, Bojko (1994e): Slovenska zunanja politika med Evropo in Balkanom. *Teorija in praksa* 31(11/12), 1063–1068.

54. Bučar, Bojko (1999): Lessons of accession and experiences from the European

- Union's latest newcomers. *Journal of international relations* 2(2), 126–135.
55. Kumar, Andrej (1994a): Evropa bo počakala. *Mladina*, 03.11. (55), 23.
56. Kumar, Andrej (1994b): Evropska unija in Slovenija. *Bančni vestnik* 43(7/8), 37–39.
57. Kumar, Andrej (1994c): Najnevarnejše je polovičarstvo. *Finance*, 21.01. (6), 3.
58. Kumar, Andrej (1995): Cefta, šola za EU. *Finance*, 24.11. (87), 2.
59. Kumar, Andrej (1995a): Efta ni čakalnica za EU. *Finance*, 28.06. (46), 2.
60. Lunder, Aleš in Jože Pavlič Damijan, (1994): Kdo je velik in kdo močan? *Gospodarski vestnik* 43(3), 16–18.
61. Majcen, Boris in Janez Potočnik (1996): Slovenija - Evropska unija. *Ekonomsko ogledalo* 2(2), 4–5.
62. Mencinger, Jože (1995): Evropska unija je za Slovenijo edini izhod, toda ne vem, zakaj bi moral biti nad tem navdušen. *Gorenjski glas*, 28.04. (34), 12–13.
63. Mencinger, Jože (1995a): Kako daleč je Evropa? *Gospodarska gibanja* (259), 23–39.
64. Mencinger, Jože (1996a): Cena Evrope za Slovenijo in cena Slovenije za Evropo. *Podjetje in delo* 22(5/6), 751–763.
65. Mencinger, Jože (1996b): Slovenci nimamo prave predstave o EZ, saj vidimo samo visok standard. *Vestnik* 21.03.(21), 48–49.
66. Mencinger, Jože (1997): Daleč od Evrope. *Mladina* 18.03. (7), 26–29.
67. Mencinger, Jože (1998): Približevanje ali oddaljevanje? *Gospodarska gibanja* (300), 23–32.
68. Mencinger, Jože (2002): Leto, v katerem smo krenili na vzhod. *Gospodarstvo (in politika) 2002. Delo* 44(298), 8–9.
69. Mencinger, Jože (2004): Unija – združba za čas »sedmih debelih krav«. *Delo* 46(100), 12.
70. Mrak, Mojmir (2002a): Brez alternative za vstop. Slovenska ekonomska politika pred odločilno fazo vstopanja v EU. *Delo* 44(91), 4.
71. Mrak, Mojmir (2002b): Izračuni EU so šele temelj za pogajanja. *Delo* 44(215), 5.
72. Mrak, Mojmir in Janez Potočnik (2002a): Finančni sveženj dogovora o vključitvi v EU. *Finance* 20.12. (244), 17.
73. Mrak, Mojmir in Janez Potočnik (2002b): Začenja se finančni del pogajanj z EU. *Delo* 44(66), 5.

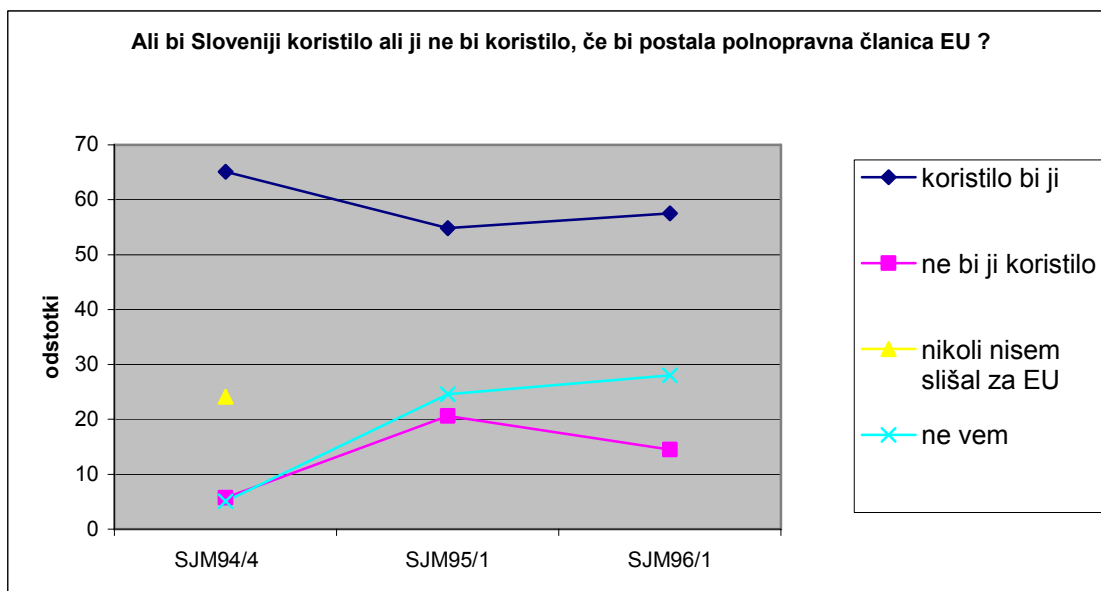
74. Pavlič Damijan, Jože (1994): Slovenija v EU. Prednosti in slabosti. *Gospodarski vestnik*, 43(45), 8–11.
75. Pavlič Damijan, Jože (1995): Evropski račun se bo izšel. Učinki integracije Slovenije v EU na slovensko gospodarstvo. *Glas gospodarstva* 44(47), 24–26.
76. Pavlič Damijan, Jože (1996a): Ali EU potrebuje vzhodno Evropo? In če velikega širjenja na vzhod ne bo? *Delo* ?, 32.
77. Pavlič Damijan, Jože (1996b): Ali EU potrebuje vzhodno Evropo? Odpor kmečkega in revnega lobija. *Delo* ?, 34.
78. Pavlič Damijan, Jože (1996c): Slovenija in Evropska unija. Zgodba o ekonomski odvisnosti. *Mladina* 19.03. (12), 22–25.
79. Pavlič Damijan, Jože (2003): Priložnost je tukaj: učinki vstopa Slovenije v Evropsko unijo. *Glas gospodarstva* (april), 22–23.
80. Potočnik, Janez (1998a): Prvo leto na pragu Evrope. Izpolniti kar smo obljubili sebi. *Finance* 7(100), 1.
81. Potočnik, Janez (1998b): Vpliv vključevanja v Evropsko unijo na gospodarjenje v slovenskih podjetjih. *Teorija in praksa* 35(1), 17–30.
82. Potočnik, Janez (1999a): Dvomi na pragu Evrope. *Finance* 8(143), 5.
83. Potočnik, Janez (1999b): Pred vrati Evrope. Odločen korak v najtežje obdobje prilagajanja. *Finance* 08.11(121), 9.
84. Potočnik, Janez (2000): V ritmu EU. *Mladina* 27.03. (13), 32–35
85. Potočnik, Janez (2002): Zadnja runda: dr. Janez Potočnik. *Mladina* 22.07. (29), 34–37.
86. Potočnik, Janez (2004): Pred novimi izzivi. *Bančni vestnik* 53(5), 1–2
87. Ribnikar, Ivan (1993): Slovenija in Evropa. *Finance* (50), 2.
88. Sočan, Lojze (1994): Biti ali ne biti zraven. Slovenija – Evropska unija. *Delo* 36(274), 31.
89. Sočan, Lojze (1998a): Dve slovenski napaki in EU. *Gospodarski vestnik*, 47(35), 27.
90. Sočan, Lojze (1998b): Na poti v preteklost. *Gospodarski vestnik*, 47(12), 27.
91. Sočan, Lojze (1998c): Politika ogroža razvoj Slovenije. *Gospodarski vestnik* 47(21), 26.
92. Sočan, Lojze (1998d): Potrebni so strateški vzvodi. Izhod iz razvojne krize kot osnova za vključevanje v EU. *Delo* 40(288), 34.
93. Svetličič, Marjan (1993): Izhodišča razvojne strategije Slovenije. *Teorija in*

- praksa* 30(1/2), 26–37.
94. Svetličič, Marjan (1996c). Ujetniki neznanja in škandalov. *Dnevnik* 46(180),26.
95. Svetličič, Marjan (1996d): Slovenija in Evropska unija. *IB revija*, 30(1/2), 31–42.
96. Svetličič, Marjan (1997a). Marsičesa ne zmoremo, a nemočni nismo. *Republika* 6(7), 31–42.
97. Svetličič, Marjan (1997b): Manj čudaštva, več naložb. *Finance* 7(63), 3.
98. Svetličič, Marjan (1998a): Globalizacija: možnosti in priložnosti slovenskega gospodarstva. *Teorija in praksa*, 35(6), 1015–1027.
99. Svetličič, Marjan (1998b): Slovenija, Evropska unija in globalizacija. *Teorija in praksa* 35(1), 6–16.
100. Svetličič, Marjan (2000a): Alternative obstajajo, vendar so dražje. Vključevanje Slovenije v Evropsko unijo je najboljša rešitev med različnimi alternativami. *Evrobilten*, 6.
101. Svetličič, Marjan (2000b): Zunanje determinante razvoja Slovenije in implikacije hitre oziroma odložene vključitve v Evropsko unijo. *Teorija in praksa* 37(1), 38–70.

Priloga

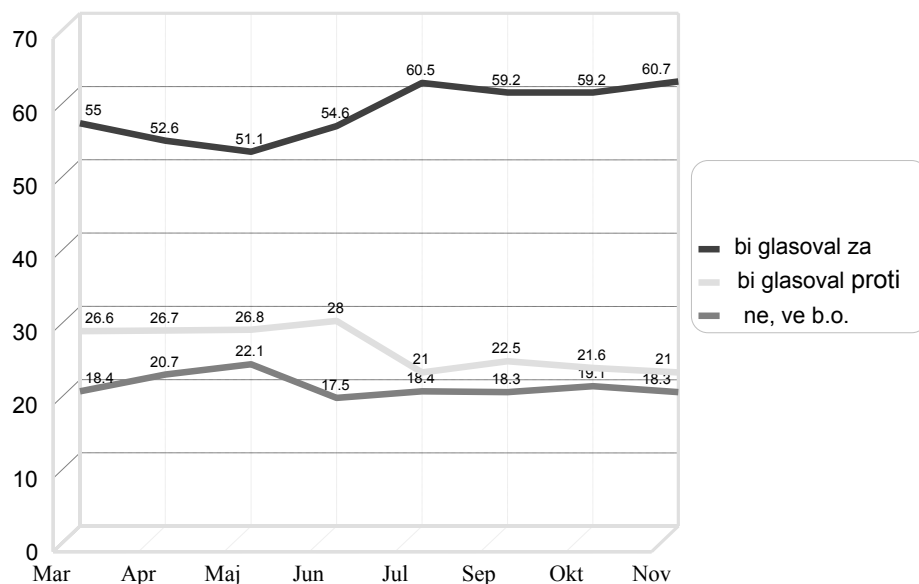
Prikaz rezultatov raziskav SJM in Politbarometer

Slika 1 Rezultati raziskave SJM za leta 1994/4, 1995/1 in 1996/1

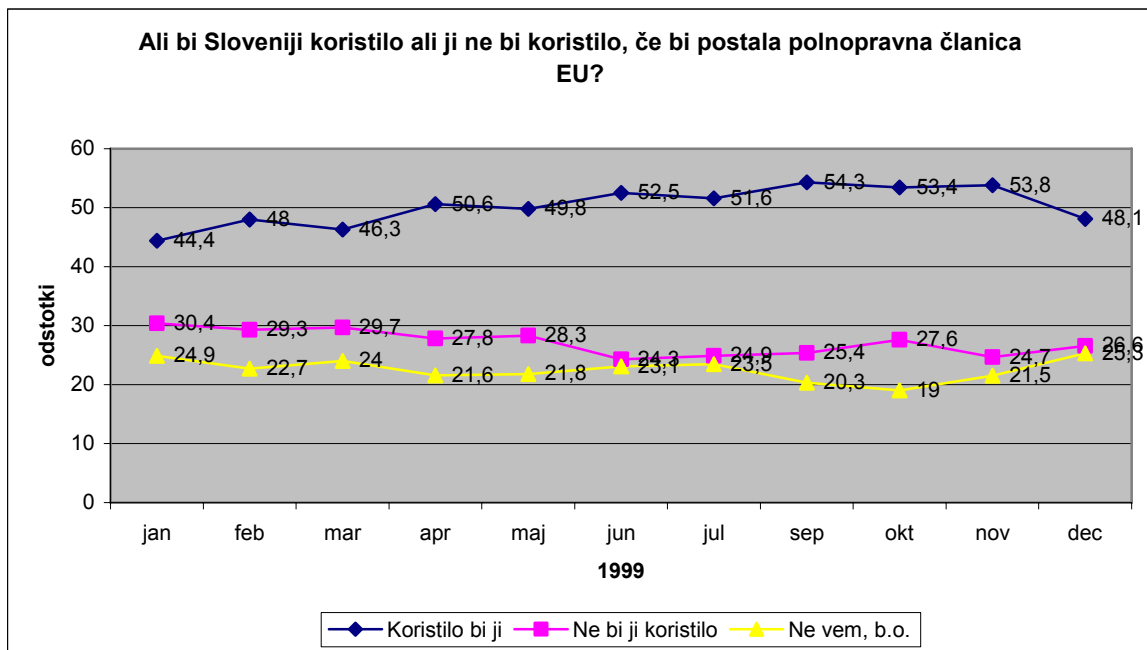
Slika 2 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za obdobje marec do november 1997

V PRIMERU REFERENDUMA ZA VSTOP V EU ...

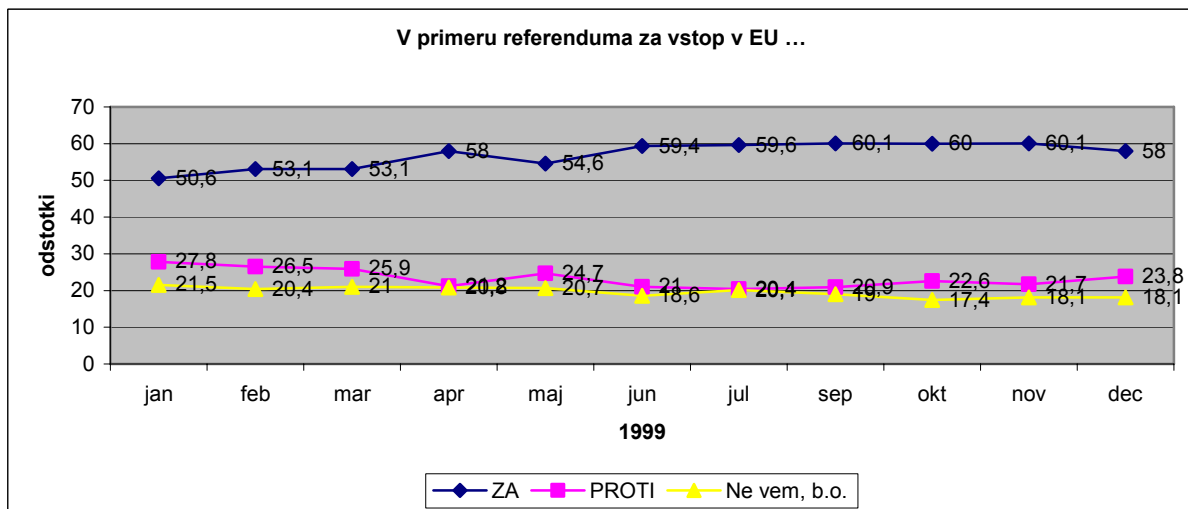

CJM, POLITBAROMETER, marec - november 1997

Slika 3 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 1999

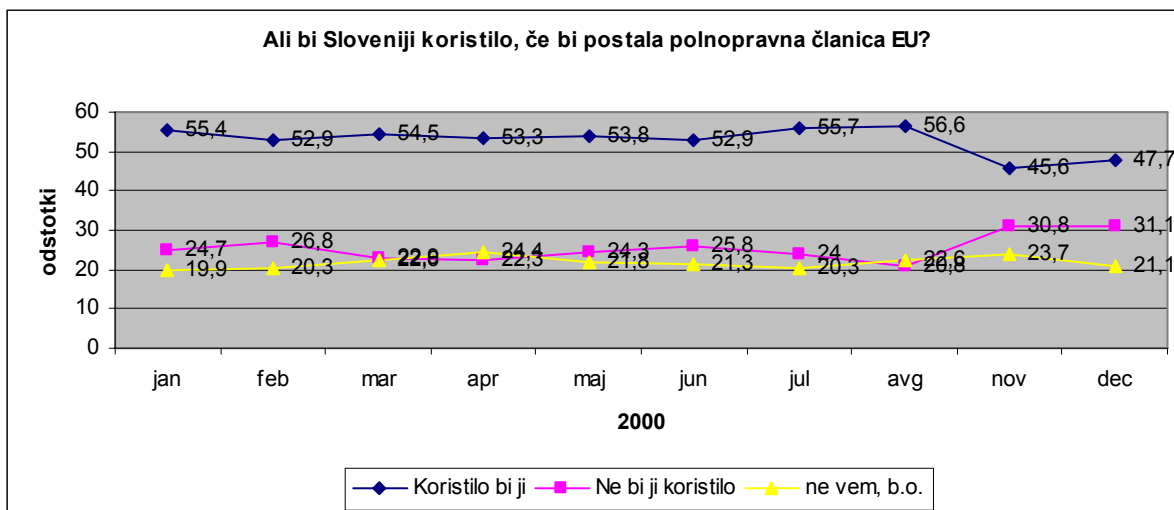

Slika 4 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 1999

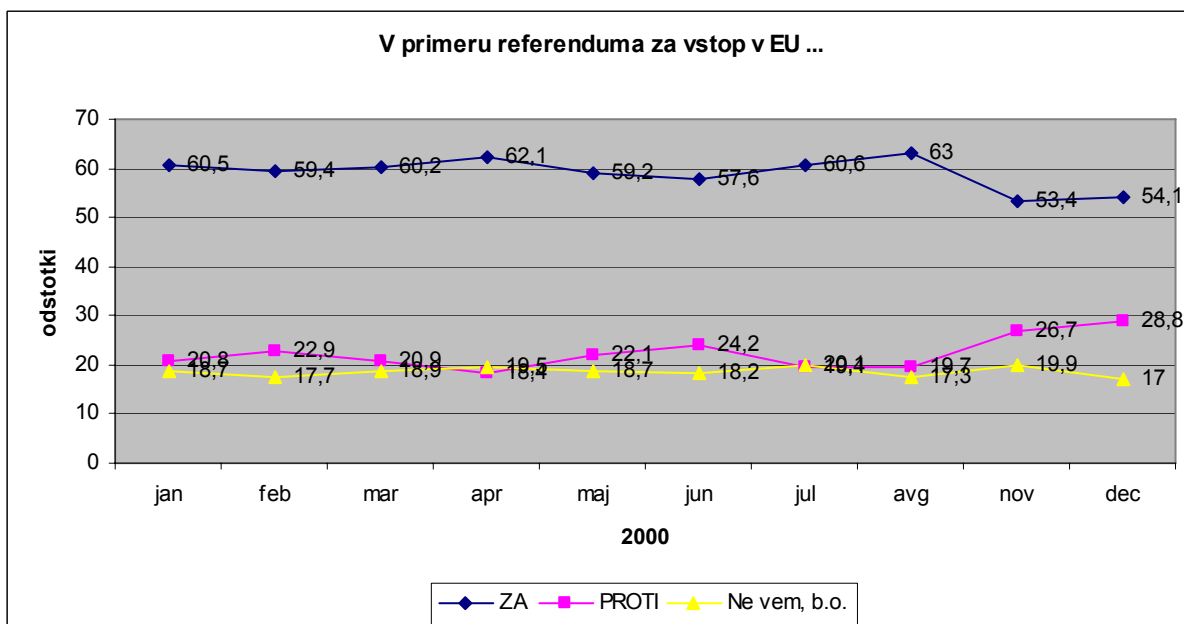

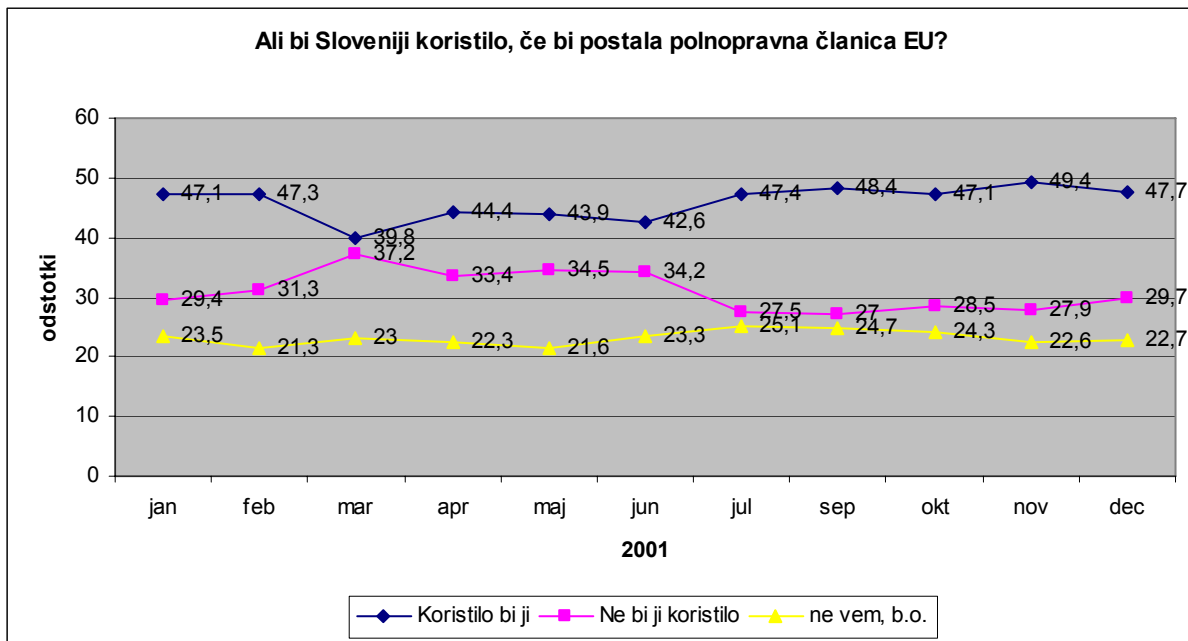
Slika 5 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2000

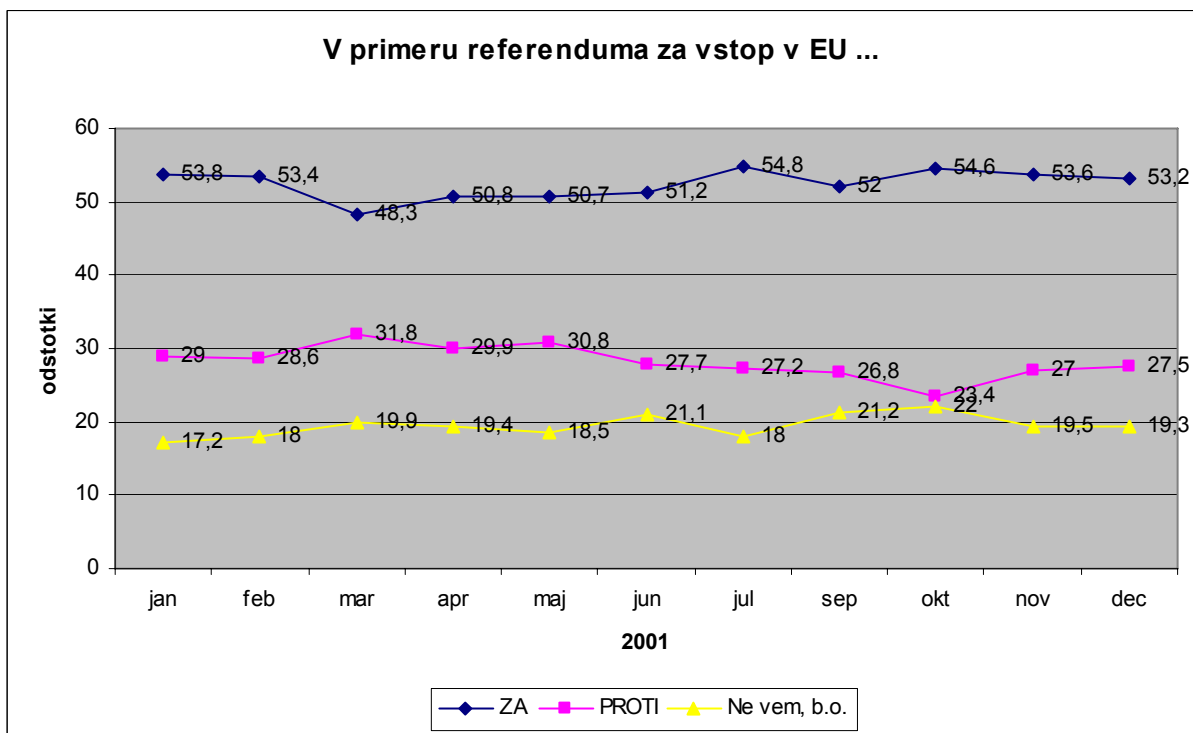
Slika 6 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2000

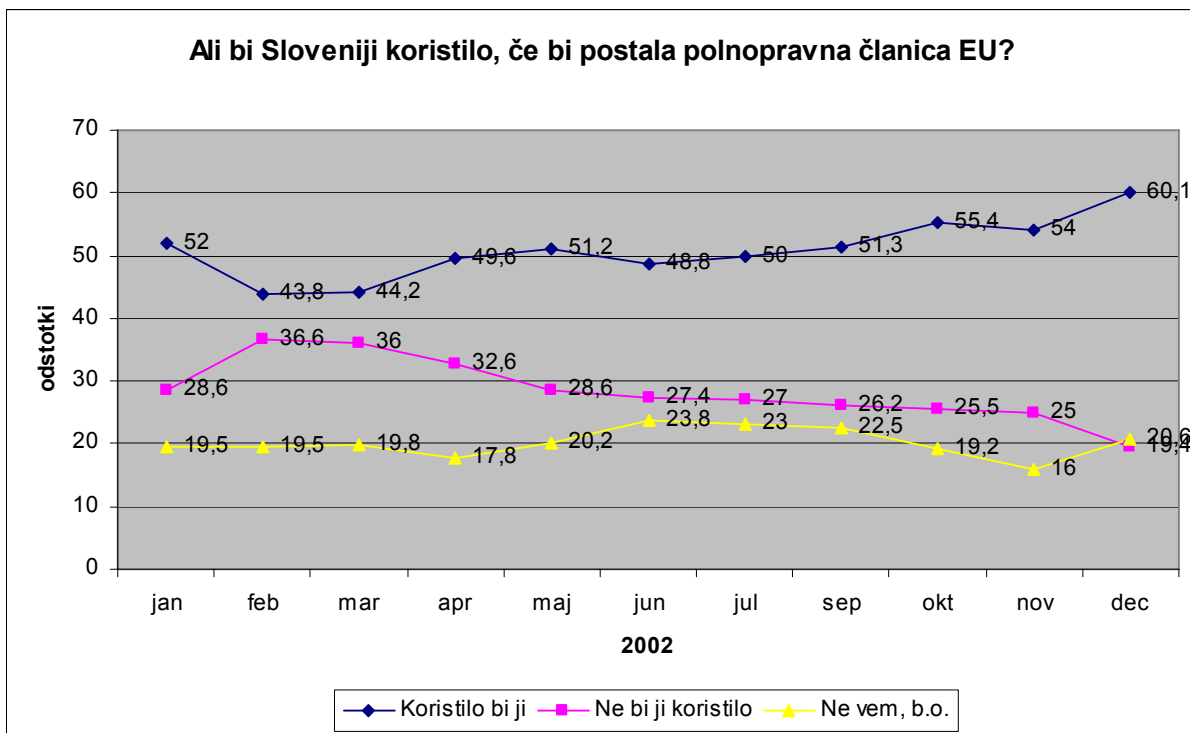
Slika 7 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2001

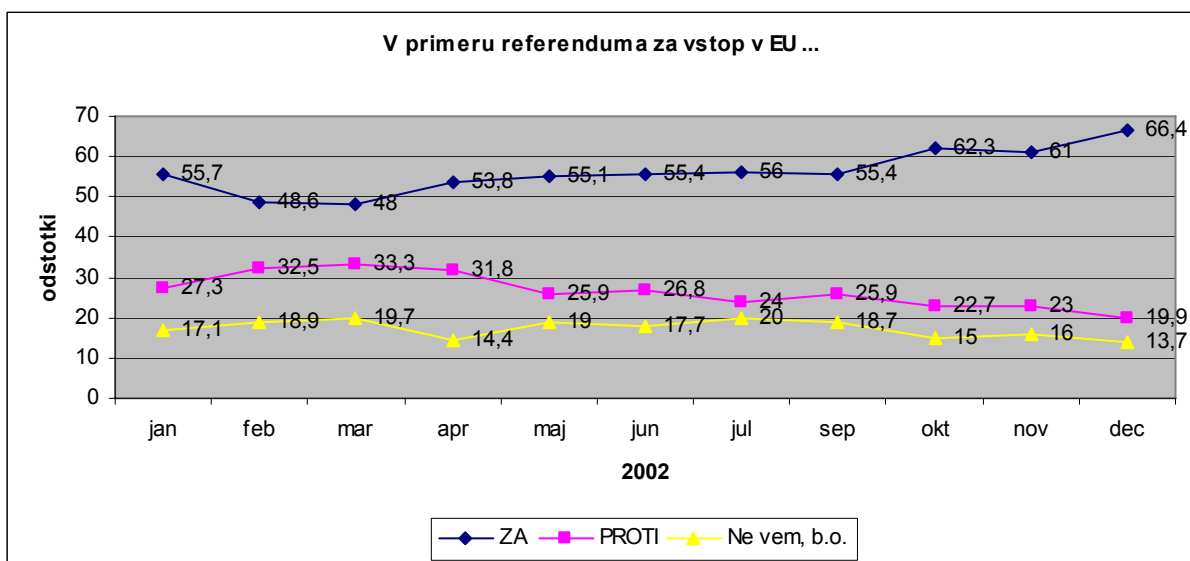
Slika 8 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2001

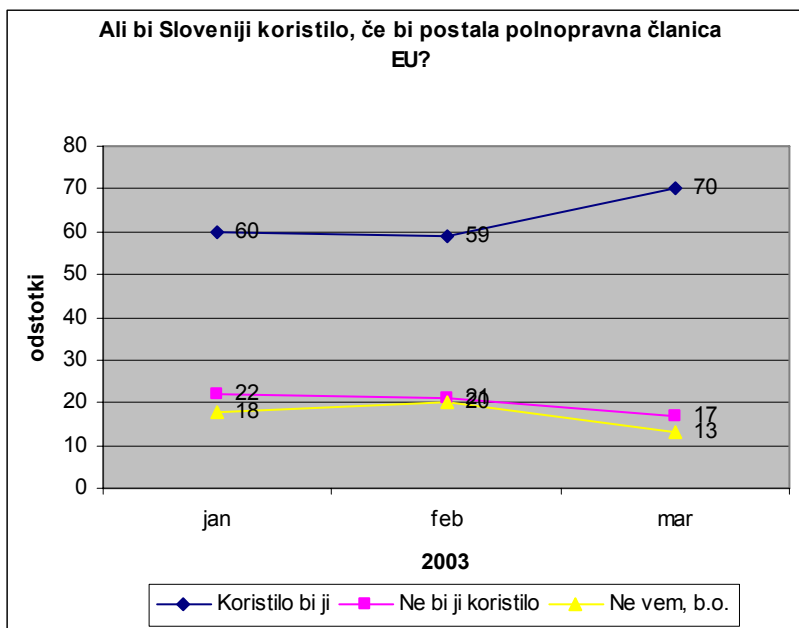
Slika 9 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2002

Slika 10 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2002

Slika 11 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2003

Slika 12 Rezultati javnomnenjske raziskave Politbarometer za leto 2003

